

ВАСИЛЬ БУРЯНИК.

Соціялістичний Дурман



Видано накладом Автора.
Саскатун, Саск.

З друкарні Української Видавничої Співки Канади, Лимитед,
Winnipeg, Canada.

— 1939 —

Printed by Ukrainian Publishing Company of Canada, Limited,
210—214 Dufferin Ave., Winnipeg, Manitoba.

I. СОЦІЯЛІЗМ В ТЕОРІЇ.

ФАРМЕРСТВО І ЕКОНОМІЧНА КРИЗА.

Вже від кількох літ світ переживає поважну економічну кризу. Не обминула вона також й Канади, а вже найбільше допекла вона фермерському заходови. На ту кризу західного фермерства зложилося кілька причин, з яких найголовнішими є ось такі:

1.) Упадок цін на фермерські продукти, до якого до великої міри довело грізне політичне положення в Європі та других частях світа. Держави Європи і в части Далекого Сходу, які кілька літ тому на велику скалю купували канадійську пшеницю та другі фермерські продукти, стараються всіма силами стати під цим зглядом само-вистарчальними, щоб в такий спосіб заощаджені гроші повернути на воєнне зброєння. Такі добрі старі покупці канадійської пшениці, як Франція, Італія та Німеччина зуміли при помочі інтензивної рільничої господарки значно піднести скількість домашньої пшениці, а її частинну недостачу доповнили або заступили другими родами збіжжа.

2.) Другою причиною, що привела канадійське фермерство до занепаду і зубожіння, є торговельна політика світових держав і торговельні перешкоди у формі всяких тариф та односторонних торговельних угод. Хто через послідних кілька літ пильно слідкував за ходом міжнародної торгівлі, той міг ясно бачити, що кожна з більших світових держав докладала всяких можливих старань, щоб якнайбільше продавати другим державам, а в той самий час якнайменше від них купувати. Щоб бачити, що такий підхід до питання міжнародної торгівлі є мильний і в своїх наслідках шкідливий — то на це не треба бути вченим економістом. Загально відомим фактом є, що на світі нема стільки золота, щоб

держави могли за нього все купувати і продавати, тому природним виходом з цього зачарованого кола є вільна торгівля між державами через виміну товарів чи продуктів. Однак перешкодою для такої вільної торгівлі є спроби само-вистарчальности та торговельні тарифи.

3.) Дальшою причиною фермерської кризи в Західній Канаді є далека віддаль від можливих ринків збуту, яка потягає за собою високі кошти перевозу фермерських продуктів на їх природні ринки. Таким чином кошти перевозу фермерських продуктів Західної Канади на ринки збуту Східної Канади пожирають велику частину і так невисокої ціни, яку західний фермер дістає за свої продукти.

4.) Ще одною з важніших причин, що нищать добробут західного фермера, є велика нерівність або диспропорція між цінами фермерських продуктів, а цінами всего того, що фермер мусить купувати для свого життя та свого господарського запотребування. Фермер зовсім не нарікав би на упадок цін його продуктів, якби з тим упадком йшло впарі пропорціональне зниження цін всего того, що він мусить купувати. Однак клопіт і несправедливість лежить якраз в тому, що такої пропорціональности нема, бо коли паде ціна на фермерські продукти, то ціна на те, що він мусить купувати або паде дуже мало, або стоїть на давній висоті, а часом ще й вгору підходить. Що так справа дійсно мається, то на це можна знайти багато доказів у вислідах інвестигацій всяких королівських та других комісій, яких було десятки протягом кількох послідних років.

5.) Не можна мовчанкою проминути ще одну причину фермерського лихоліття — а це є визиск посередників, які зі свого посередництва тягнуть для себе великі зиски зі шкодою та стратою і для продуцента і для споживача-консумента.

6.) Рівнож дуже важною причиною фермерського занепаду були природні нещастя, які протягом минулих десяти літ навістили Західну Канаду і за які нема кого винувати,

хоч вони нанесли фермерам немало шкоди. До таких нещасть треба зачислити небувалу посуху, язву коників та всяких хробів, ржу, що захопила великі простори, а також пошесть на коні, яка спричинила страту тисячів робучих коней і тим самим ослабила господарську силу фермерства.

7.) Хоч не дуже мило про це говорити, то все таки треба згадати і признати, що не мало лиха фермерство зазнало через свою власну несвідомість, байдужність та недбалість. До таких прогріхів, що наносять фермерам немалу шкоду, треба причислити:

(а) марнотравну господарку, яка проявляється в непошанованню дорогої машинерії, яка передвчасно нищиться та вкорочує час своєї пожиточности через ледачість власників, за яку вони мусять дорого платити;

(б) виснажування і поступенне зубожіння землі через недбале її оброблення та невідповідну зміну (ротацію) засівів;

(в) заскорузлість в господарських методах та брак відповідної гнучкості в приноровленню своєї господарки до змінливих вимог ринків збуту;

(г) брак зацікавлення та відповідного використання нових здобутків на полі поступового рільництва, які даром дають наші університети та експериментальні фарми;

(г) сліпе необдумане наслідування фермерами, що осіли на бідніших землях, таких господарських метод, що можуть оплачуватися тільки на багатих та родючих землях.

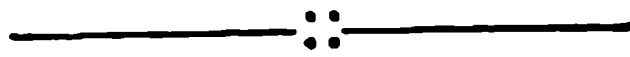
Ось такі то є головніші причини теперішних фермерських недостатків. Коли ми уважно до них приглянемося, то побачимо, що їх можна поділити на три категорії:

(1) причини особистого характеру, яких усунення є цілковито в руках фермерів;

(2) причини краєвого характеру, які може до великої міри усунути канадійський уряд відповідними законами;

(3) причини світового між-народного характеру, які то

можна усунути тільки через міжнародне добро-сусідське порозуміння.



Що фармерство є вповні оправдане бути незадоволе-ним з теперішних економічних обставин, що воно повинно організуватися для оборони своїх життєвих інтересів та стреміти до усунення існуючих несправедливостей теперішньої економічної системи — то про це не може бути двох думок, а ще головню в Канаді, де рільництво є чи не найголовнішою індустрією і де від добробуту фармерства залежить добробут цілої канадійської держави. Однак тут заходить важне питання: якою дорогою повинно фармерство йти, щоб допняти своєї ціли? Відповідь на це питання є дуже важною справою для фармерства, бо від неї буде залежати не тільки здобуття кращого економічного життя, але й задержання всего того, що є добре і корисне для загалу у нашій теперішній громадській системі. А що зміна економічно-громадського ладу не є дрібничкою, а справою величезної ваги, тому зовсім на міюци є пересторога, щоб такі зміни не переводити горячково та необдуманно.

Сьогодні фармері шукають виходу зі свого тяжкого економічного положення, у якому вони знайшлися через свою і не-свою вину і хочеться вірити, що вони знайдуть вихід з лиха своїм власним здоровим господарським розумом, якщо їм дасться повну свободу в тім напрямі. Однак клопіт і небезпека є якраз в тому, що фармерства чіпаються цими часами всякі самосівні непрошені опікуни, які гарними кличами та масними обіцянками стараються звести його на бездорожжа. Вони приходять до людей у формі ріжних новомодних партій, а їх головними засобами є плач над фармерською долею та облесні слова, якими вони стараються зеднати для себе фармерське довіря.

Одною пороодою таких непрошених опікунів фармерства є прихильники соціалізму. Вони з солодкою міною щирого приятельства приходять і кажуть: „Вам біда і ми одинюкі можемо вам помогти. Віддайте в наші руки свою політичну силу, яку вам дає теперішній державний лад Ка-

нади, зробіть нас своїм урядом, а ми знищимо теперішній несправедливий лад і створимо для вас правдивий рай на землі”.

Нема що казати, обіцянка дуже гарна, але чи можлива до здійснення соціалістичним способом, то вже друге питання. Сьогодні світ не забитий дошками і кожний, що тільки хоче знати, знає, що одинока соціалістична країна у світі — совітська Росія — замість обіцяного раю дала своєму населенню пекло на землі. На такий закид проти соціалізму його прихильники та проповідники звичайно дають відповідь, що не треба соціалізм судити після його невдач в Світах, бо там нарід темний та що англійський соціалізм є далеко розумніший, бо англійський нарід є розумний і культурний.

Така відповідь є явним і свідомим обманюванням людей, тому ціллю цієї короткої розвідки буде показати і доказати, що соціалізм є одним миром мазаний по цілому світі, та що він несе однакові муки і терпіння всюди, де би він не приймився і не запустив свого коріння.

Та заки приступимо до розслідування соціалістичної теорії після науки англійських соціалістів, то перш усього нам треба знати, що розвязка нашої економічної кризи соціалістичною дорогою не є тільки питанням повного жолудка, одежини на плечах та даху над головою, бо такі домагання до життя може класти тільки робуча худобина, а не людина. Ми живемо в Канаді під демократичним ладом, який дає своїм горожанам широку свободу. Ця широка горожанська свобода включає в собі нашу свободу особисту, політичну та економічну. Вона дає нам повну свободу слова, свободу преси, свободу публичних зборів і критики, свободу наших поглядів і переконань і свободу нашої совісти у релігійно-моральних питаннях. Вона гарантує нам право власности і забезпечує родинне життя. І ті всі вичислені свободи, як це знаємо з власного досвіду, не існують тільки на папері, як це часто водиться по других краях, але існують в дійсности і ми ними щодня покористовуємося. Тому, заки рішимося

піти за кличами соціалізму, ми повинні поставити собі і дістати ясну відповідь на ряд ось таких питань:

Скільки особистої свободи будемо мати під новим ладом? Чи будемо мати свободу совісти в справах релігійних? Чи преса буде мати право критикувати нашу нову владу за її промахи? Чи буде в нас право вільно висказувати наші погляди на всякі громадські справи? Чи лишиться за нами право власності до всего того, що надбаємо працею наших рук? Чи лишиться за родичами право виховувати своїх дітей після своїх бажань? Відповідь на ці питання є справою нашої будучности та будучности наших дітей, бо, як історія вчить, воно все було легше згубити волю, як її здобути. Доказом цього є історія українського народу, який вже віками бореться за те, щоб здобути волю і в її імя він приніс досі величезні жертви людського життя і терпіння, а ще тої волі не здобув. Тому воно було б дуже нерозумним кроком йти наосліп за соціалістичними кличами ради заспокоєння чисто жолудкових інтересів і через такий нерозважний крок занепастити нашу широку свободу, якою наділила нас наша нова батьківщина — Канада.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ АНГЛІЙСЬКИХ СОЦІАЛІСТІВ.

Коли хтось є під вражінням, що англійські соціалісти становлять одну добре зорганізовану та одностунну громаду, яка знає чого вона хоче і якими дорогами треба їй йти до наміченої ціли, то той робить дуже велику похибку. Бо коли їм зблизька приглянутися та точно прослідити їх програми, то побачиться, що англійські соціалісти є роздроблені на менші групки, які сваряться між собою за партійні програми не гірше від перекупок на ярмарку.

Одно, що вяже всіх соціалістів до купи, є їх основна ціль, яку можна висказати слідуєчими словами: — Всі соціалістичні партії без розбору прямують до того, щоб соціалізувати, або від приватних одиниць відібрати на власність держави —

1.) всі средства продукції, то є всі варстати праці, як земля, фабрики, копальні і природні багатства;

2.) всі средства дистрибуції і виміни продуктів землі та фабричних товарів, отже знищити приватну торгівлю і замінити її на державний монополъ;

3.) увільнити робітництво від залежності приватних підприємців або капіталістів, які дають їм працю, і віддати їх під контроль держави, отже зробити їх рабами держави;

4.) надати жінщинам громадські права і наложити на них громадські обовязки нарівні з мущинами.

Ось на цій одинокій точці загальної соціалістичної програми починається і кінчиться одностгідність між поодинокими соціалістичними групами. Поза нею вони розходяться в поглядах, мов дороги на перехрестю.

Перше, що ділить соціалістів, це є питання, якими способами і дорогами треба їм йти, щоб дійти до вище згаданих основних соціалістичних цілей. На цій точці соціалізм ділиться на два головні напрямки. Перший з них є напрямок еволюційний або поступенний і прихильники еволюційного напрямку кажуть, що соціалісти повинні вести між населенням краю сильну пропаганду, при помочі якої вони з бігом часу здобудуть переважаючу більшість до муніципальних та міських рад, а також до провінціональних та домініяльного парламенту. Коли соціалісти здобудуть для себе більшість по таких державних установах, тоді, маючи силу, вони зможуть у мирний та безкровний спосіб скасувати теперішні закони, що охороняють теперішню економічно-політичну систему, а на їх місце ухвалити такі, що заведуть соціалістичну систему. Еволюційні соціалісти прикидаються мирними людьми, які не хочуть проливу крови, не хочуть насиллям міняти громадського ладу, не хочуть силою відбирати людського майна і навіть годяться за відібране майно дещо заплатити. Так принайменше вони зверху виглядають.

За те прихильники другого соціалістичного напрямку, так званого революційного, зовсім отверто кажуть, що вони не вірять у мирну дорогу заведення соціалістичної системи.

Вони дивляться на всяку приватну власність як на крадіж загально-промадського добра, яке треба від власників силою та проливом крові відібрати. І до здобуття сили, якої їм до заведення соціалізму потрібно, вони не хочуть йти мирною та легальною дорогою, але дорогою революції, дорогою насильства та проливу крові.

Ось така є основна різниця між соціалізмом еволюційним або поступенним та революційним або насильним.

Скаже дехто: — „Добрі хлопці, ті еволюційні соціалісти. Схоче загаль соціалізму добровільно — вони за тим, а не схоче — то Бог з ними”. Та біда в тому, що навіть еволюційні соціалісти не хочуть задовго чекати, щоб загаль нарозумився і з доброї волі просився в них до соціалістичного раю. Ось що каже один визначний англійський соціаліст про те, коли загаль не поспішиться дати їм парляментарної більшости:

„Яке є становище переконаного соціаліста супроти механічної більшости загалу? Відповідь на це є така, що він повинен використати її для своїх цілей де і як лиш можливо, не зрікаючися при тім своїх соціалістичних принципів, а як це неможливе, то знехтувати її. Соціаліст має перед собою одну ясно витичену ціль. Як він може до неї дійти рахованням людських капустяних головок (то є при помочі виборчого голосовання), то він повинен цей спосіб використати. А коли цей крок не вдається, то він без всяких застережень повинен цю більшість роздоптати.”

Б. Бекс: Етика Соціалізму, ст. 122.

Тут, коротко і ясно, маємо віз і перевіз. З цього ясно виходить, що соціалізм не тільки що не думає числитися з волею меншости, але навіть коли більшість не йде йому на руку і по доброму не піддається під його провід, то він тоді без всякої церемонії є готов ту непокірну масу роздоптати, мов червака на дорозі.

А що станеться і якою дорогою піде соціалізм, коли він дістанеться до влади при помочі більшости голосів населення? Ось що каже про таку можливість другий визначний англійський письменник на соціалістичні теми:

„Коби ми захопили у свої руки парламент, то парламент вже тоді все зробить.”

Проф. Флинт: Соціалізм, ст. 232.

Дальше той самий професор Флинт так пояснює пляни соціалістів:

„Коли соціалісти так зростуть в силу, що зможуть вибрати більшість послів до парламенту, тоді вони конституційним способом зроблять цілу соціалістичну систему державною та законною і конституційним способом переведуть її в життя навіть під загрозою багнета. Так задалеко предвидів навіть Карло Маркс.”

Проф. Флинт: Соціалізм, ст. 336-7.

З повищого виходить, що соціалізм прямує до захоплення влади двома дорогами: мирною, коли йому легко вдасться приєднати симпатії більшості голосуючих, а як цей спосіб не везе — то дорогою насильства.

Заходить тепер ось таке цікаве питання: що станеться з тою меншістю, що буде противитися заведенню соціалістичного ладу? Як з ними поступить нова соціалістична влада? Відповідь на це питання дає визначний англійський соціалістичний писатель ось такими словами:

„Соціалісти мусять плекати в собі бойового духа, щоб мати відвагу покінчити на стовпі найближчої ліхтарні з тими, що з ними не годяться.”

Проф. К. Пірсон: Етика вільної думки, ст. 324.

Або другими словами, повісити, чи може так, як це водиться в Совітах — поставити неслухняних „пад стенку”.

Ось так побідний соціалізм розплатиться з непокірною меншістю. Скаже дехто: — „Біда бери меншість, коли за те більшості гарно заживеться під соціалістичною владою”. Однак тоді і для більшості не буде з малинами, бо ось що каже попередно згаданий Бекс:

„Коли соціалізм захопить владу над „механічною” більшістю” — то є над тими, яких він звав більшістю капустяних людських голівок — „то тоді із її волею і голосами не будемо числитися, бо тоді тільки соціалістичний провід буде самотнім володарем влади.”

Б. Бекс: Етика Соціалізму, ст. 127-8.

Виходить, що загал має послужити соціялістам за драбинку до влади над масами, а потім вже — „Скачи, враже, як пан каже”.

Над цим повинен здорово застановитися наш загал в Канаді, до котрого більше всіх залицяються соціялісти, щоб колись не прийшлося каятися за свій нерозум і легковірність. Бо між канадійським загалом, головно під впливом соціялістичної пропаганди, поширилося підчас теперішньої кризи таке переконання, що наш теперішній державно-громадський лад вже перестарівся і віджив своє, отже чому не спробувати нового ладу, хочби навіть соціялістичного? Звичайно кажуть таке: — „Спробуймо нової партії, а як вона нам не сподобається, то за 4—5 років ми пустимо її на зелену пашу і вернемо до старої”. Воно могло б бути й так, якби ми мали запевнення, що нова влада дасть нам нагоду голосуванням виявити свою волю. Легкодушний загал забуває те, що коли якась партія дістане при виборах парламентарну більшість і в наслідок цього стане урядом держави, то тим самим вона дістає у свої руки необмежене право змінити державну конституцію, а на її місце ухвалити таку нову, яка буде для неї вигідна, щоб вона могла якнайдовше вдержатися при владі. І якби таке сталося, що в Канаді прийшли б до державної влади соціялісти, то силою своєї більшості в парламенті вони могли б ухвалити скасування теперішньої конституції, а тим самим скасування виборів, отже тоді вони стали б урядом диктатури на російський лад. Ми не сміємо забути, що, коли якась партія дістає переважаючу силу в парламенті, то рівночасно вона дістає у свої руки силу приневолити людей до послуху при помочі суду, поліції та війська. І тому тут в Канаді ми можемо бути певні за свою широку свободу тільки так довго, як довго будуть при владі демократичні партії, які шанують і зберігають наш демократичний державний устрій. Це повинні добре згадати собі ті легкодушні та легковірні одиниці, які ради заспокоєння жолудкових інтересів є готові піти за кличами соціялістичних пророків і за миску сочевиці продати наші демократичні свободи, права і привілеї, за які попередні по-

коління заплатили високу ціну крові, людського життя і терпіння.

Соціялісти зовсім не криються з тим, що вони прямують до соціялістичної диктатури і є готові ужити для досягнення цієї цілі всяких способів, чесних і нечесних. Про це вони так говорять:

„Соціалізм є безумовно революційний і він прямує до повного знищення теперішнього політичного та економічного ладу.”

Г. Квелч: Новий катехизм соціалізму, ст. 33.

А другий соціялістичний передовик ще ясніше вискажується:

„Тому, що єдиною ціллю соціалізму є перемога революційного принципу, ми мусимо використати всякі засоби, які посунуть нашу справу ближче до бажаної цілі.”

А трохи далі він додає:

„Для соціаліста не робить найменшої різниці, чи до нашої цілі ми дійдемо законними чи незаконними способами.”

Б. Бекс: Етика Соціалізму, ст. 64, 71.

До таких заключень англійські соціялісти дійшли слухаючи науки „батька” соціалізму, Карла Маркса, який говорив:

„Насильство служить за повитуху (акушерку) кожного разу, коли старий лад родить новий.”

Е. М. Гелдарт: Червоний Інтернаціонал, ст. 67-8.

Ось таке є політичне „Вірую” англійських соціалістів, яке зовсім не відрізняється від російського, бо вся соціялістична наука пливе з одного соціялістичного джерела, Карла Маркса, Енгельса та Леніна, і тому дуже обманюють себе і других ті, що вірять у розум, щирість, добру волю та людяність англійських соціалістів.

Що між соціалістами і комуністами не має найменшої різниці щодо їх остаточної цілі, а це — захоплення влади і заведення соціялістичного ладу, це видно з широко відо-

мого „Маніфесту” комуністичної партії, який ось так говорить:

„Комуністи навіть не пробують закривати своїх поглядів і цілей. Вони отверто заявляють, що свою ціль вони осягнуть тільки при допомозі насильного знищення всего того, що творить теперішній лад, тому хай пануючі класи тремтять перед комуністичною революцією.”

Т. Киркап: Історія соціалізму, ст. 188.

І англійська соціалістична партія зовсім не відреклася цієї методи насильства, яку проповідують соціалістичні божища Маркс, Енгельс та Ленін, а противно, на своїй конвенції 5-го квітня 1920 року, вона ухвалила резолюцію, якою партія потверджує свою „солідарність зі світовою революцією” та закликає своїх членів до „прямої акції” в ціли її викликання.

Ось що вони самі про себе говорять:

„Англійські соціалісти заявляли і все будуть заявляти, що насильна революція є конечна, заки вони зможуть перевести в життя свій колективістичний плян.”

Г. Г. Орпен: Соціалізм сьогодні, ст. 323.

Що між соціалістами і комуністами нема різниці і тим самим вони є „обоє — рябоє”, то про це говорить також соціалістичний теоретик Кауцкій:

„Теперішня російська революція перший раз в історії світа зробила соціалістичну партію володарем великої імперії.”

Кауцкій: Диктатура пролетаріату, ст. 1.

РОДИ АНГЛІЙСЬКОГО СОЦІАЛІЗМУ.

У розділі про основні засади англійського соціалізму ми мали нагоду переконатися; що соціалістичні засади є однакові по цілому світі, отже своїм характером вони є інтернаціональні. Однак соціалістичний табор не представляє собою односторонньої та однозгідної маси, яка одною і тою самою дорогою прямує до остаточних форм соціалістичної системи життя, а противно, цей табор є поділений на менші

табори чи групи, які не тільки що не завсіди погоджуються між собою, але навіть крeпко ненавидяться і взаімно себе поборюють. За приклад ненависти і непорозуміння між самими соціялістами може послужити російська революція. Відомим фактом є, що російського царя повалили соціялісти. Та ті соціялісти не були однoдумцями. Вони склалися з різних соціялістичних груп, які часто заводили між собою сварню, а одно що їх лучило — це була їх спільна ненависть до царату. Поваливши царат — вони зараз сцепилися і почали між собою люту боротьбу за форму державного ладу, вже без царя. До того бою стали два противні соціялістичні табори: перший з них правий або уміркований, який хотів завести щось в роді соціялістично-демократичного ладу, а другий, скрайно лівий і проти-демократичний, наставляв на те, щоб завести чисто соціялістичний лад після науки учителів правовірного соціялізму, Маркса, Енгельса і Леніна. Горю вийшов лівий напрямок, большевики, а правий — меншевики — муками, кровю та життям заплатили за свій опір та за свої політичні переконання. Тут наглядно сповнилася пословиця, що: „Ість пес пса, як нема барана”.

Подібно мається справа в Англії і те саме можна сказати про канадійських соціялістів. Англійський соціялістичний рух, що почався в другій половині минулого століття, переходив різні стадії і витворив різні угруповання, яких програми противилися і противорічили собі, однак це не перешкаджало їм називати себе соціялістичними. А тому, що таких угруповань з соціялістичною закраскою є поважне число, то не від річи буде дати коротеньке пояснення про кожне з них і хоч в кількох словах подати їх головні прикмети.

Як вже було попередно пояснено, англійські соціялісти діляться на два головні угруповання: одним з них є еволюційні соціялісти лагіднішого типу щодо тактики, а другим є революційні або скрайні соціялісти, яких програми вимагають точного наслідування засад інтернаціонального соціялізму.

Беручи під увагу перше еволюційне угруповання, до нього можна причислити такі групки:

1.) Фабійські Товариства.

Ці товариства є в дійсності центрами соціалістичної пропаганди, яку вони ведуть де тільки можуть при помочі промовців, дебат, памфлетів, розвідок у пресі та „верчення з середини” по всяких організаціях та клубах. До цих клубів належить інтелектуальна соціалістична „сметанка”, яку можна назвати розумом і генеральним штабом англійського соціалістичного руху.

2.) Незалежна Партія Праці.

Ця організація вважає себе частиною інтернаціонального соціалізму, а в своїх цілях прямує до здобуття влади через вибір більшості своїх прихильників до всяких урядів аж до більшості в парламенті включно. Це значить, що вони є пів-соціалістами і пів-демократами, або другими словами, вони „ліплять Богови свічку, а чортови огарок” і тому правовірні соціалісти відносяться до них ворожо.

3.) Партія Праці.

Ця соціалістична група старається злагіднити соціалізм і погодити його з демократизмом. У її програму входять такі головніші точки:

1.) Вона плянує завести новий громадський лад при помочі плянної кооперації в продукції і дистрибуції життєвих засобів населення.

2.) Вона не робить різниці між робітниками-чорноробами і „біло-ковнірцевими”, вважаючи, що для повноти господарського життя країни потрібні і корисні є одні й другі, отже тим самим вона відкидає принцип „диктатури пролетаріату” та „класової боротьби”, на які найбільше бає інтернаціональний соціалізм Карла Маркса.

3.) Вона стремить до широких соціальних реформ, як державна асекурація, державне лікування, безплатна

шкільна освіта для всіх, безпека в час безробіття, стареча пенсія ітд.

4.) Вона прямує до націоналізації залізниць, морського транспорту, копалень, каналів та головних індустрій. Поза це приватна власність мала б остатися ненарушена державою.

5.) Вона проповідує рівне право голосу для всіх дорослих, повну рівноправність жінок з чоловіками, горожанську рівноправність для жовнірів і моряків нарівні з офіцерами, однакову платню за однакову працю чоловіків і жінок, публичну контролю над торгівлею напінками, поступенний доходовий податок після майна одиниці та поголовний податок на сплату державного довгу.

Як бачимо, ця партія має досить умірковану програму і тому вона зі всіх соціалістичних відламків здобула найбільшу силу серед англійських мас. На полі державної політики вона здобула поважне число посольських мандатів і навіть сьогодні становить парламентарну опозицію. Задля її уміркованости другі соціалістичні групи відносяться до Партії Праці досить ворожо і стараються або її поборювати, або впливати, щоб вона стала на чисто соціалістичному становищі.

4.) Організація „Клеріон”.

У своїй діяльності ця організація є дещо подібна до Фабійських Товариств, бо головним її завданням є пропаганда соціалізму при помочі подорожуючих промовців, Клубів Молоді, драматичних товариств, ітд. У своїй програмі вона стоїть досить рішучо проти засад інтернаціонального соціалізму і тому революційні соціалісти завзято її поборюють.

5.) Національна Демократична Партія.

Вона повстала підчас Великої Війни, а в пізніших роках зникла. Сама її назва вказує на те, що вона не мала ясного

політичного зближччя. У своїй програмі вона була дещо подібна до Партії Праці, хоч рівночасно вона дуже остро виступала проти її головних провідників, Ремзей МекДоналда та Артура Гендерсона.

6.) Національна Цехова (Гилд) Ліга.

Це одна соціалістична групка, яка обстоює заведення само-управи головних індустрій. У своїй програмі вона мало цікавиться загальними громадськими економічними справами і тому поза індустріальні центри вона не поширилася. Правовірні соціалісти ставляться до неї ворожо.

7.) Церковна Соціалістична Ліга.

Ця Ліга проповідує заведення соціалістичної системи під проводом церкви після Христової заповіді: „Люби ближнього як самого себе”. Тому, що всі правовірні соціалісти, які придержуються науки Маркса, Енгельса та Леніна, ставляться скрайно ворожо до всякої релігії і церкви, ця Ліга не зуміла здобути широкого ґрунту для себе.

Про важніші англійські соціалістичні угруповання революційного або скрайного типу можна сказати те, що всі вони є в повній згоді з головними засадами інтернаціонального соціалізму, а дещо різняться між собою щодо тактики. Тому, що між ними є більше спільноти щодо загального напрямку соціалістичних засад, чим між еволюційними соціалістами і їх різниці не є ідеологічного характеру, ми опраничимося тільки до вичислення цих революційних угруповань. В дійсности, їх різниці є такі маловажні, що вони могли б їх легко усунути і створити одно тіло, однак до цього кроку не дійшло і мабуть не дійде через особисті ненависти та порахунки їх провідників. Через те власне вони не проявили великої діяльності і не можуть похвалитися значними здобутками. Про них всіх можна ще й те сказати, що мимо сильної та впертої агітації і пропаганди серед англійських мас, вони здобули досі смішно мале число прихильників, а це доказує, що засади інтернаціонального соціалізму є чужі для душі пересічного англійця і серед англійського загалу вони

не приймуться, бо той нарід надто цінить свою широку свободу і ніколи її не зречеться ради заспокоєння своїх чисто жолудкових інтересів, в ім'я яких соціалізм головню веде свою пропаганду.

До революційних соціалістичних організацій треба зачислити:

- 1.) Британську Соціалістичну Партію;
- 2.) Національну Соціалістичну Партію;
- 3.) Соціалістичну Партію Великої Британії;
- 4.) Робітничу Соціалістичну Партію;
- 5.) Лігу „Гералд“.

Та на вичисленню цих всіх еволюційних та революційних груп ще не вичерпується загальна ліста соціалістичних угруповань, бо їх ще є багато більше, а коли їх досі не вчислено, то тільки тому, що вони числом своїх прихильників в Англії такі мізерні і незначні, що шкода їм присвячувати місця. Досить того, що в Англії є може й більше всяких відтінків соціалізму, чим у всіх інших сторонах світа.

ІНШІ РОДИ СОЦІАЛІЗМУ.

Коли в Англії є така різнородність соціалізму, то природна річ, що кожний з тих родів соціалізму в більшій, або меншій мірі є споріднений з соціалістичними організаціями по других краях і державах. Є одначе й деякі рухи, споріднені з соціалістичними, які не зашкодить тут також вчислити, бо про них також від часу до часу можна стрінути згадку в книжках, або часописах.

1.) Християнський комунізм.

Християнський комунізм є одною з найстарших форм соціалізму, однак тут на місци буде зробити завагу, що християнський комунізм не має ніякої подібности ні спільности з теперішнім комунізмом в Росії. У перших своїх початках комунізм означав добровільну згоду певного числа одиниць спільно уживати своє майно. Така форма комунізму

часто проявлялася серед перших християнських громад, які йдучи за наукою Христа: „Люби ближнього, як самого себе” — ділилися своїм майном з другими біднішими християнами, або зовсім віддавали його для спільного громадського вжитку.

Вже в модерних часах, головні протягом 19-го століття, деякі соціалістичні теоретики, стараючися доказати практичність соціалістично-комуністичної форми громадського життя, закладали комуністичні громади чи товариства, однак всі ті спроби без виїмку покінчилися повною невдачею.

2.) Соціалістичний Комунізм.

Соціалістичний комунізм --- це є найчистіша і найскрайніша форма соціалізму. Її головними прикметами мали б бути:

(а) суспільність без клас і загальна рівність;

(б) повна соціалізація всего, що потрібне до життя, або другими словами, повне знищення приватної власности і капіталізму;

(в) повне зрівнання всіх горожан на економічному та політичному полі після засади Маркса: „Від кожного після змоги — для кожного після потреби”.

З цього видно, що осягнення цієї цілі в першій мірі вимагає „ліквідації” всіх „неблагонадьожних” — себто повного примінення соціалістичної засади „класової боротьби” — а тоді всі „благонадьожні”, що остануть при життю по такій „чистці”, стануть одноманітною сірою людською чередою, яку „верхушка” буде разом гонити до спільного „котьолка” їсти, разом напувати, разом працювати чи то на полі, чи у фабриці, і разом гонити на ніч у соломі спати.

3.) Державний Комунізм, або Колективізм.

Державний комунізм або колективізм — це є примінення або здійснення соціалістичного комунізму в границях держави. Внаслідок завзятої комуністичної пропаганди в Ка-

наді багато людей вірить, що в совітській Росії панує соціалістичний комунізм. Таке твердження є свідомою безсоромною брехнею наших комуністів, бо аналіза теперішних російських відносин ясно доказує, що там є класи і класова нерівність працюючих та що там є визиск капіталізму, з тою хіба різницею, що цей капіталізм є державний, а не приватний. Однак для населення нема в тому полекші, що його гнобить державний капіталізм, а не приватний, бо, як каже народна пословиця: „Не вмер Данило, болячка його задавила”. Та до цієї теми вернемо пізніше.

4.) Анархізм.

Вже сама назва, грецького походження, що означає „безвладдя”, багато говорить що воно за птиця. Після науки анархістів — всяка форма влади є злом. Тому всяку владу треба безпощадно нищити і таким чином довести до повного зникнення якоїнебудь влади на світі. Воно не треба бути вченим соціологом, щоб розуміти, що успіх цього роду соціалізму завернув би людство у ту передісторичну добу, коли то людина по печерах жила життям дикого звіра, а страх і безпощадна боротьба були законами життя.

5.) Нігілізм.

Нігілізм — це питома російський рух з часів царату, якого головним засобом був терор. Відзначався цей рух безглядним руйнуючим критикованням всего на всі боки. Тому що він все заперечував і нічого святого ні доброго не признавав, прозвав його російський письменник Тургенєв на глум нігілізмом від латинського слова „нігіль”, що означає „нічо”.

6.) Цеховий (Гилд) Соціалізм.

Цеховий соціалізм — це одна з питомих форм англійського соціалізму. Прихильники цього соціалізму проповідують заведення ось такого державного ладу: Всі робітники якоїнебудь головної індустрії творили б свій цех, який мав би повну автономію і був би відповідальний перед уря-

дом держави за продукцію даної індустрії. Слідуючий приклад це краще пояснить. Твориться в державі копальняний цех, у якого склад входили б всі без виїмку робітники, що в якійнебудь формі працюють при копальняній індустрії. Всі копальні були б власністю держави, копальняний цех завідував би операцією всіх копалень, а його провід ніс би перед урядом відповідальність за продукцію після угоди з урядом. Поза це цей цех був би вповні самостійний і незалежний від уряду в справах прав членів цеху, їх годин праці, платні, забезпечення, адміністрації ітд. Це була б мала держава в державі. Подібну організацію творила б для себе хліборобська індустрія, фабрична і так у безконечність.

7.) Синдикалізм.

Синдикалізм — це ще одна форма соціалізму, яка здобула собі багато прихильників серед французького, еспанського і італійського робітництва. Своїми вимогами синдикалізм стоїть по середині між англійським цеховим соціалізмом, а російським державним комунізмом. Синдикалісти домагаються зорганізування всіх робітників даної індустрії у одно самостійне тіло, а проводи чи представники таких самостійних індустріяльних синдикатів творили б уряд держави. У цій системі, наприклад, копальняний синдикат, а не держава, був би власником всіх копалень, і провід синдикату мав би необмежену власть над своїми членами, як рівнож він одинокий мав би право продавати продукти свого синдикату другим синдикатам та торгуватися за продукти других синдикатів для потреб своїх членів. Не хто інший, а італійські соціалісти-синдикалісти під проводом Мусолінія розвинулися по Світовій Війні у партію фашистів.

СОЦІАЛІСТИЧНІ ПЛЯНИ НА БУДУЧЕ.

Коли часом приходиться слухати не тільки пересічного соціалістичного балакуна, але навіть передовика про те, як буде виглядати будучий соціалістичний лад, то слухач ми-

моволі набирає вражіння, що соціалістична державна машина є в них вже наперед передумана і уплянована до послідної шрубки і закрутки. Вистарчить їм сьогодні переобрати державний апарат, а завтра вже все йде як по маслі: провідники, мов офіцери, на своїх місцях наглядають діла, „ущасливлений” пролетаріят складно працює аж з чуприни куриться, а кожний веселий та задоволений мов на багацькому празнику або весіллю. Слухає такий кандидат на соціалістичного пролетаря цих див і тільки слинку ковтає та смаку добирає. Йому навіть в думку не йде, що може бути інакше, коли соціалісти так самопевно говорять про блага соціалістичної системи.

Тимчасом справа мається зовсім інакше. Соціалістичний провід не має жадного пляну щодо вигляду будучого соціалістичного раю і зовсім отверто до того признається, якщо людина знає, де того пошукати. Ось кілька зразків їх власних висловів:

„Провідники соціалізму є тепер в повній згоді між собою в питанню, що треба знищити, однак між ними зовсім нема згоди щодо того, чим знищене заступити.”

М. Фагей: Соціалізм, ст. 76.

„Питання є: як осягнути соціалізм? Признаюся отверто, що до того питання я підходжу з великою непевністю. Заведення і зорганізування соціалістичної держави — це два завдання, яким я присвятив ще найменше уваги.”

Р. Блечфорд: Весела Англія, ст. 104.

„Говорити про форму соціалістичної держави — це значить грати ролю дурня. Це є справа, з якою ми не маємо нічого спільного, бо вона належить до будучности і тільки будучі покоління можуть її вирішити. А що до людського поступу і розвою під соціалізмом, то вони самі за себе якось подбають.”

К. Гарді: Від невільництва до соціалізму, ст. 96-7.

„Воно було би глупе і противне засадам соціалізму пробувати говорити в подробицях про лад соціалістичної держави.”

І. Спарго: Соціалізм, ст. 211.

„Сила соціалізму лежить саме в тому, що його практичність ще не була випробована.”

С. Г. Норман: Імперія і морд, ст. 3.

„Навіть найсвідоміші соціалісти, коли б їм хтось дав нагоду вибрати місце побуту для себе, мабуть воліли б жити в Тибеті (в Азії) під деспотизмом, як жити під правлінням гієрархій уявлених соціалістичних держав, які змальовують людям соціалістичні мрійники.”

І. Спарго: Соціалізм, ст. 213

Подібних висловів, які доказують, що провідники соціалізму не мають ніякого розумного і наперед обдуманого пляну щодо вигляду і форми будучої соціалістичної держави, можна знайти десятками у писаннях визначних соціалістичних теоретиків. Всі вони без розбору з легким серцем радять знищити існуючий лад, а що до будучности, то їх порада зводиться до: „Якось то буде”. І тому не диво, що, коли в Росії прийшли до влади соціалісти-большевики і без пляну взялися до заведення соціалістичного ладу, то простолюддя через безглузді соціалістичні експерименти зазнало стільки горя і терпіння, що стало би ними обділити людство цілого світа. А що головним страдником був там наш нарід, то цей страшний приклад соціалістичного безглуздя повинен послужити за пересторогу для тих, яким припадають до смаку масні обіцянки канадійських соціалістів всякого покрою.

СТАНОВИЩЕ СОЦІАЛІСТІВ ДО ГРОМАДСЬКИХ ПИТАНЬ.

Кожна розумна людина признає, що матеріальна сторона нашого життя а це: забезпечення себе і своєї родини у такі средства до життя, як пожива, одіж і дах над головою, ще не становлять цілоти і найголовнішої ціли нашого життя, бо поза це ми ще маємо другі важні справи, що входять в круг нашого життєвого ділання. А тому, що такі справи є для людства дуже дорогі і цінні, бо вони становлять чи не найкращу частину нашого життя, то святим обовязком кожної здорово думаючої людини є запитатися, як саме со-

ціалізм ставиться до тих важних справ? Чи він тільки інтересується матеріялістичною стороною життя, себто справою повного жолудка, а в духовій частині полишить людям повну свободу? Такі і подібні питання ми мусимо класти соціялістам, щоб ми знали на чім стоїмо, і то не тільки їх класти, але й домагатися від них ясної відповіді. Звичайно соціялісти у таких питаннях люблять викручуватися сіном та збувати їх двозначними поясненнями, отже тоді треба нам самим пошукати тих відповідей у їх писаннях та партійних програмах.

Ось ряд питань, на які кожна розсудлива людина має право домагатися у соціялістів всякої масти ясної відповіді:

(1). Кожна людина, як член народу, цікавиться його долею, радіє його радощами і сумує його горем, тому треба запитати, як соціалізм ставиться до національного питання?

(2). Ми живемо в Канаді, яка є демократичною монархією. Як соціалізм ставиться до особи нашого короля і до нашого державного устрою?

(3). Наш канадійський демократичний лад дає своїм громажанам релігійно-церковну свободу в повнім значінню того слова. Як соціалізм ставиться до питання релігійної свободи або свободи совісти?

(4). Культурні народи шанують дім і родинне життя як один з найважливіших чинників, що входять в основу здорового громадсько-державного життя. Як соціалізм ставиться до родини і дому?

(5). Навіть дикуни шанують жінчину як матір і виховательку дітей. Яку роль соціалізм призначає для жінчини як матері і виховательки дітей?

Кожна культурна людина признає, що вичислені справи відіграють дуже важну роль в людському життю, тому людям треба заздалегідь знати, чого їм у цім напрямі від соціалізму сподіватися.

Звичайно соціялісти нерадо і виминаючо відповідають

на повищі питання, однак ми можемо самі дістати на них відповідь і то з двох джерел: з теоретичних писань і програм соціялістів та з практичної дійсности у совітській Росії, яка, як одинока соціялістична держава у світі, завела в себе щось в роді соціялістичного ладу.

Ось що говорять англійські соціялістичні писання про вище зачеплені справи:

(1). Про національне питання.

„Боевий клич всіх соціялістів — „Пролетарі всіх країн єднайтеся!“ — ясно вказує на те, що соціялістам не ходить про цілі народи і їх добро, а тільки про одну клясу.”

Т. Киркап: Історія соціялізму, ст. 175-6.

„Для соціяліста слово „кордон“ не існує; так само не існує для нього „любов рідного краю“, бо в нього є тільки любов кляси. Народна гординь є з точки погляду соціяліста злочином, тому заведення соціялізму на національній основі є поза всякою можливістю.”

Б. Бекс: Релігія соціялізму, ст. 126.

„Соціялізм по своїй природі є інтернаціональний. Він не визнає національних різниць між народами модерного цивілізованого світа.”

Г. Квелч: Новий катехизм соціялізму, ст. 31-2.

„Соціялістичний рух в Росії під проводом Леніна вів боротьбу за соціялізм цілого світа.”

Р. Смайлій: Глезгѳв Гералд.

„Що до нас, то ми, соціялісти, держимося одного становища: ми ненавидимо всі рідні краї. Ми не дамо одного цаля нашої шкіри за наш рідний край, а як ми маємо ризикувати нашим життям, то це мусить бути за якусь важну справу — а такою важною справою є викликання революції”.

М. Гарвей: З промови поданої в Лондон Таймс.

(2). Про особу короля і демократію.

„Монархія і соціялізм, або імперія і соціялізм ніколи не погодяться між собою і не можуть ніколи побіч себе

існувати, бо в політичних поглядах соціялісти є безза-
стережно републиканцями.”

Г. Квелч: Новий катехизм соціялізму, ст. 33.

„Николай Романов впав, Вільгельм з довгої лінії Го-
генцолернів впав, Карло з Габсбургів також впав; тремтять
престоли і династії по цілому світі і я повторюю з цілим
натиском в моїй силі: Боже, прискори той день, коли то
на стінах королівської палати Бокінгем появиться вівіска:
„ДО ВІНАЙМУ”.”

Р. Виллямс: Стаття в „Ді Колл”
офіційним органі Брит. Соц. Партії.

„Для осягнення своєї остаточної ціли, яку соціялісти
мають на оці, а саме, для поголовного винищення всіх
володарів, міністрів, шляхти, священників, головних ка-
піталістів і других визискувачів — всякий спосіб є дозво-
лений. З цієї причини припоручується звернути пильну
увагу головню на студії хемії та на приладження вибухо-
вих матеріялів, бо вони дають найбільше успішну зброю.”

Е. М. Гелдарт: Червоний інтернаціонал, ст. 67-8.

(3). Про релігійно-церковне питання.

„Ми, соціялісти, прямуємо на полі державної політи-
ки до републиканського ладу, на полі державної економії
— до соціялізму, а на полі того, що сьогодні зветься
релігією — до атеїзму (безвірства).”

Досон: ЛяСаль і німецький соціялізм, ст. 286-7.

„Коли ми виженемо Бога з людських голів, тоді ціла
система збудована на релігії провалиться. Коли люди зро-
зуміють, що небо в поза-пробовім життю є великою брех-
нею, тоді вони будуть старатися завести небо на землі.
Тому, хто завдає удар християнству, він рівночасно завдає
удар монархізмови і капіталізмови.”

Е. М. Гелдарт: Червоний інтернаціонал, ст. 22.

„Найбільшим і найвпливовішим іменем історії соція-
лізму є без всякого сумніву імя Карла Маркса, а Маркс все
був переконаним атеїстом.”

Др. Авелинг: Карло Дарвин і Карло Маркс, ст. 13.

„Соціялізм є досить величний і досить сильний, щоб
стояти на своїх ногах без християнських підпор.”

Я. Літам: Чи Христос був соціялістом? ст. 13.

(4). Про родинне життя.

„Все, що відноситься до родинного життя, соціалізм засудить на негайне і повне знищення. Переміна теперішньої форми родини мусить йти слідом економічної революції. Тоді буржуазне „домашнє огнище” стане таким мертвим, як Британія з римських часів.”

Б. Бекс: Релігія соціалізму, ст. 145.

„Під соціалізмом родичі втрачуть право до своїх дітей, розвій родини піде новою дорогою.”

В. Моррис: Соціалізм — його зріст і вислід, ст. 299.

„На місці родини ми заведемо одну велику кухню, одну загальну їдальню і один приємний прогульковий гай.”

Р. Блечфорд: Весела Англія, ст. 49.

(5). Про жінку і матір.

„В рядах соціалістів-марксистів є стремління відкинути правно обов'язуючу подружню угоду (вінчання).”

Т. Киркап: Енциклопедія Британіка, том. *22, ст. 219.

„Коли в соціалістичнім ладі знищиться приватну власність, тоді подружжя втрачить рацію свого існування. Тоді хлопці і дівчата свобідно і без страху перед наганою зможуть йти за глосом і бажаннями їх природи. Тоді не буде місця ні на проституцію, ні на подружжя.”

Проф. Лекій: Демократія і свобода, том 2, ст. 348.

„В соціалістичнім ладі чоловік і жінка можуть якийсь час жити разом, потім розійтися і жити з другими, а відтак знова вернути одно до другого. Тоді суд для розводів, як легальна конечність, перестане існувати.”

В. Моррис: Соціалізм — його зріст і вислід, розділ 9.

„Тоді подружня зв'язь між мущиною і женщиною буде справою чисто приватного порозуміння між ними без втручання зі сторони державного урядника. Тоді жінка не буде невільницею чоловіка, але рівна з ним. Тоді не буде потреби на розводи.”

Е. М. Авелінг: Жіноче питання, ст. 15-16.

„Вільна як вітер буде соціалістична жінка, а розвід буде легкою до виконання справою.”

Пані Сновден: Жінка-соціаліст, ст. 61.

А зараз на 62 стороні та сама авторка таке каже:

„Воно є більше як можливе, що звичайне церковне вінчання скасується, бо його треба скасувати. Під соціалізмом форма вінчання обмежиться до простенької заяви молодих перед цивільною властю, що вони хочуть разом жити.”

Знова на 88 стороні тої самої книжки вона ось що каже про відносини між матерями і їх дітьми:

„Соціалістичні матері будуть мати дітей під своїм наглядом тільки через їх діточий вік.”

Всі повище наведені уривки з писань визначних англійських авторів на тему соціалізму ясно вказують на те, що цей новий лад, поза свою економічну програму, з якою ми можемо годитися або ні, несе також знищення для всего того, що культурний світ цінить як великі духові здобутки за минулі століття. Рівнож треба підчеркнути ще й те, що соціалізм по своїй природі є інтернаціональний, тому його програма всюди однакова і тим самим неоправдані є надії тих, що кажуть, що англійські соціалісти заведуть кращий лад, бо вони розумніші від російських. Наведені матеріяли доказують якраз противне, а саме, що всі вони одним миром мазані.

Замітне є ще й те, що коли кільканадцять років тому англійська робітничка Партія Праці прийшла до політичної влади в Англії, то вона, помимо свого соціалістичного характеру і програми, не відважилася заводити соціалістичної системи, знаючи, що англійський нарід, навчений трагічним прикладом соціалістичної Росії, ніколи не позволить на подібні дикі соціалістичні експерименти на своїм живім тілі. Проїшов короткий час і той самий англійський нарід поваленням свого соціалістичного уряду у виразний і недвозначний спосіб заманіфестував свою нехоть до соціалістичних вибриків. Цей приклад здорової громадської думки в Англії повинен поважно застановити всіх прихильно до соціалізму настроєних горожан і заставити їх шукати іншого виходу з теперішньої економічної кризи, а не дорогою соціалізму. Та до цього питання ми ще вернемо пізніше.

II. СОЦІЯЛІЗМ В ПРАКТИЦІ.

Як це вже було попередно згадано, сьогодні совітська Росія є одинокою країною чи державою в світі, яка може почванитися ським-таким соціалістичним державним ладом, а заразом може послужити за приклад для тих, які, будучи невдоволені вільним демократичним ладом Канади, стараються всіма силами помігти соціалістичним крикунам цей лад підкопати і повалити у вірі, що соціалістичний лад, на взір російського, розв'яже наші теперішні економічні клопоти і проблеми.

Що теперішній соціалістичний лад совітської Росії не тільки не приніс людям сподіваного щастя і задоволення, але якраз противно, наніс їм безліч мук, нужди і горя — це вже справа надто відома, щоб про неї широко розписуватися. Вистарчить, тільки для пригадки, коротко згадати слідуєчі „здобутки” совітського соціалістичного ладу:

(1). Придержуючися соціалістичних догм і заповідей Маркса, Енгельса та Леніна, все майно населення перейшло на власність держави, а само населення стало державними рабами, які працюють на означених урядом місцях за таку платню, яку уряд зволить їм дати.

(2). Плюнувши на найвищу соціалістичну заповідь, яка каже: „Від кожного після змоги, для кожного після потреби” та другу по ній важну заповідь класової боротьби і загальної економічно-політичної рівності пролетаріату, соціалістичний совітський уряд через заведення високих платеів для своїх любимців-партійців, сотворив нові класи соціалістичної аристократії, яка розкошує, живучи потом і кровію нещасних і позбавлених всяких людських прав низів.

(3). Цей кровожадний режим муками і карами знищив всякий прояв свободи поглядів на громадські справи та свободу критики уряду за його промахи.

(4). Боючися заслуженої критики і опам'ятання мас, цей соціалістичний уряд заборонив видавання опозиційної преси, а урядова преса мусить йти дорогою: — „На чий коні їдеш, того й пісню співай”.

(5). Цей режим знищив право вільного розвою штуки і літератури та страхом і насиллям заставив їх невольничо служити політичним цілям „верхушки”.

(6). Мимо паперової обіцянки релігійної свободи, цей режим знищив релігійно-духове життя населення в той спосіб, що кожного віруючого виставив на економічне та політичне переслідування зі сторони соціалістичної „народної” влади.

(7). Мимо крикливої само-хвальби, цей режим знищив свободу слова, свободу преси та свободу публичних зборів.

(8) Урядовою заборонаю виїзду за границю із соціалістичного „раю”, цей режим перемінив населення країни у череду безсловесних в'язнів, а себе у в'язничних сторожів.

(9). Комуністичну партію, що становить неповних 2% населення, цей режим зробив паном життя і смерті 170 мільйонів державних рабів.

(10). Боючися родини як представника людської гідності і самостійності, цей режим знищив родинні звязки, а жінчину-матір перемінив у проститутку.

Одним словом, цей звірський уряд у формі соціалістичної диктатури понищив та понівечив все те, що людство досі сотворило на духово-культурному полі. Ось такими „здобутками” може почванитися захвалюваний соціалізм, коли він дістане нагоду виявити себе в практиці.

А тепер пригляньмося до практичного соціалізму ще з одного боку. Найкращим свідоцтвом для безсторонного його осуду є вислови тих ідейних соціалістів, що не тільки роками вірили в нього і проповідували його на кожному кроці, але навіть йдучи за своїми переконаннями, покинули свій

рідний край і поїхали до країни практичного соціалізму помагати тамошнім людям в його розбудові.

Одним з таких ідейних передових прихильників соціалізму був визначний американський соціаліст Макс Істман з Нью Йорку. Він також був одним з тих, що їздили до совітської Росії і побувши там, мав нагоду приглянутися практичному соціалізму. І ось що вийшло з його поїздки. Та жорстока сіра дійсність, яку він там побачив на власні очі, так його до живого обурило, що вернувши до Злучених Держав в 1937 році, він написав книжку під заголовком: „Кінець соціалізму в Росії”, в якій він остро п'ятнує обман соціалістичного провладу та його знущання над народними масами Совітського Союзу.

Ось що він каже про тих, що ще й тепер вірять у байку про совітський соціалістичний лад:

„Чудний досвід є для мене, що 25 літ прожив як марксістський соціаліст, з одного боку бачити як совітський уряд відкидає одну по другій засаду соціалізму, а з другого боку, в той самий час учені і літерати вільних поглядів по цілому світі, в міру своєї гнучкості, „навертаються” на соціалізм і з великим чуттям горнуть до „оборони” ССРСР. Вони проковтнули марксизм тоді, коли офіційного марксизму не стало ні в Совітах, ні ніде у світі.”

М. Істмен: Кінець соціалізму в Росії, ст. 1.

А про теперішній стан і будучність соціалістичної Росії він так каже:

„Запевнення, що вони (уряд ССРСР) „будують суспільність без кляс” та ще далше, що „в ССРСР остаточно і невідклично осягнено соціалістичну форму” є тільки крикливими прикладами процесу повного само-обману, під покришкою якого йде якраз протилежний процес, а це привернення клясових привілеїв і розкопування підвалин соціалізму. По моїй думці, на безклясову суспільність в теперішній Росії нема найменшої надії. Протягом десяти літ не беручи під увагу можливість зміни революційною дорогою, Совіти стануть так само реакційною державою, як яканебудь друга держава, що пройшла стадію февдалізму.”

М. Істман: Кінець соціалізму в Росії, ст. 4-5.

Не від річи буде згадати, що цей самий автор, ще перед своїм виїздом до Світів, написав літом 1934 року дуже похвальну розвідку на тему совітських здобутків. Матеріали до цієї розвідки він черпав зі звітів всяких прихильних „спеців” з Америки, які були писані на замовлення совітського уряду. Ця розвідка була прочитана і прихильно прийнята на зборах товариства Приятелів Росії, однак вона не побачила друку, бо його власний досвід з побуту в Світах привів його до переконання, що соціалістична теорія і практика зовсім не йдуть в парі. Вернувши до Злучених Держав, він написав статтю про відємні сторони совітської системи, в якій він головно нап'ятував концентрацію політичної сили і привілеїв в руках нової бюрократичної класи, яка піддержує кровожадного автократа, Сталіна, далеко гіршого за царя.

Про долю жінки він так говорить:

„Сотки тисяч матерей не можуть дістати молока для своїх дітей, а проблема бездомних дітей не розв'язана навіть у самій столиці — Москві. В той самий час уряд видає декрет, щоб жінки рили більше дітей.”

В доказ вище сказаного він подає урядовий декрет, який був поміщений в урядовім часописі „Правда”, дня 28 травня, 1935 року і від себе додає:

„Це є шал мілітарного націоналізму серед кліки-верхушки, яка дивиться на маси як на худобу і гарматне м'ясо.”

М. Істман: Кінець соціалізму в Росії, ст. 10.

А в слідуючих днях той самий офіційальний орган так писав:

„Жінка в ССРСР здобула права, а це накладає на неї обов'язок зглядом держави (іменно: родити дітей на приказ). Кожна дівчина є державним скарбом не тільки як текстильна робітниця, як відважна скакунка легкопадом (парашутом) або інжинір, але як будуча матір. Матір одної дитини треба зберігати як сокровище, бо вона — це будуча матір осьмеро дітей.”

„Правда”, 7 червня, 1935 р.

Щоб присилувати жінок родити дітей по худобячому, в такому темпі, як на це дозволить природа, то совітський уряд підніс кошти розводу і аліментів до неможливої для бідноти висоти, а зігнання плоду стало важким злочином супроти держави. Однак ці нові заарядження відносілися тільки до нищих клас — до людської худоби — а не до совітської соціалістичної аристократії.

Для правовірних соціалістів імя Леніна, як пророка соціалізму чистої води, є такими самими святцями, як імя Магомета для поклонників ісламу. Кожне слово Леніна — це на вагу золота цінне пророцтво і закон для всієї інтернаціональної соціалістичної братії, тому хотілося вірити, що заповіти Леніна в цілості пішли в основу совітського соціалістичного ладу, і то тим більше, що всі послушні комуністичні наймити не перестають верещати про те, що Ленін і Сталін — це мов два сіямські близнюки — що перший виложив у своїй теорії, то другий переводить це в практику.

Тимчасом це є безлична брехня, розрахована на те, щоб криком та лайкою відвернути увагу світа від дійсних відносин в ССРСР та від тої катастрофальної невдачі, до якої довела колишню Росію „диктатура пролетаріату” під проводом „батька” Сталіна.

Ось кілька прикладів „ухилів” Сталіна від правовірної соціалістичної лінії Леніна:

1. Марксівсько-ленінівським кличем інтернаціонального пролетаріату було: „Пролетарі всіх країн єднайтеся!” Цей клич красувався на самій горі першої сторінки кожного соціалістичного часопису, а між іншими і офіційного органу совітської соціалістичної „верхушки”, московської „Правди”. Цей клич був скасований Сталіном, а від дня 9-го червня 1934 року та сама „Правда” почала виходити вже з новим кличем, з яким краще було б до лица капіталістичній пресі, а саме: „Оборона батьківщини є найвищим законом життя”!

2. Ленін казав, що робітник не має батьківщини і через те, будучи проти участі робітників у війні проти себе, від-

ступив від другого інтернаціоналу і заснував третій, комуністичний. Знову Сталін „відпребав” батьківщину і заключає воєнні договори з другими, буржуазними державами і не питає, що в тій війні будуть гинути робітники других держав. Він начхав на науку Леніна, яка говорить, що робітник повинен бути робітником другої держави братом.

3. Ленін казав, що є один і тільки один рід правдивого інтернаціонального соціалізму, а це невсипуча праця над викликанням революційного руху і революційної боротьби у власнім краю кожного соціаліста та підтримка її і тільки її по всіх країнах світа без виїмку. А що зробив Сталін? Він преспокійно наплював на ленінівський клич світової революції і замінив його „батьківщиною”.

Ось який заклик помістила московська „Правда” з дня 19-го червня 1934, якого авторство приписують самому „батькови” Сталінові:

„ДЛЯ БАТЬКІВЩИНИ!”

„Цей клич запалює полум'я героїзму, полум'я творчого духа у всіх ділянках, у всіх напрямках нашої багатой, нашої розлогої батьківщини.

„Для батьківщини! Цей клич піднімає десятки мільйонів робітників до оборони їх великої батьківщини і чинить їх готовими до бою за неї!

„Мільйони і десятки мільйонів віддає признання нашим відважним летунам — цим великим патріотам своєї батьківщини, для яких честь, слава, могутність і добробут Совітського Союзу є найвищим законом їх життя!

„Оборона батьківщини є найвищим законом життя!

„За батьківщину! За її честь, славу, могутність і добробут!”

Ну, ну, дочекалися, дякувати Богу, всесвітні пролетарі своєї „батьківщини”, дочекалися „великих патріотів своєї батьківщини”, не буде дива, коли ще діждуться й нового царя, Йосифа І з роду Сталінів!

Не від річи буде додати, що цей заклик був вступом до декрету, поміщеного в тім самім числі московської „Прав-

ди", який встановляє „утечу за кордони СРСР провиню державної зради, за яку винних карається розстрілом і конфіскацією майна, крім цього, ті члени родини, що знали про замір утікача, дістануть від 5 до 10 літ тюрми з конфіскацією майна, а ті, що не знали, але жили з ним, підпадають карі втрати горожанських прав і п'ять-літнього заслання на Сибір".

4. Про шкільництво Ленін так говорив:

„Старші учні вищих шкіл не можуть і не сміють уважати себе дітьми і повинуватися бажанням батьків та учителів. Тому касується систему марок як мірило знання і поведіння, касується медалі і відзнаки, касується стару форму дисципліни по школах, забороняється карати учнів, касується вступні, клясові та кінцеві іспити і касується ношення шкільних уніформів.”

Ще учні не мали часу добре натішитися ленінівською соціалістичною свободою, як „добряче серце” Сталіна видало „Декрет Академічної Реформи”, силою якого створено комісію і дано їй слідуєчі припоручення:

„Комісія має випрацювати начерк правильника дисципліни для шкіл всякого типу. Цей правильник має бути категоричного і абсолютного характеру для учнів і учителів. Цей правильник мусить бути фундаментальним документом, який точно і строго означає научний режим та мусить бути базою шкільного ладу і показником поведіння учнів в школі і поза школою.

„Заводиться однакового типу звітові картки, на яких подається головні вимоги поведіння учнів. Заводиться карту особистого рекорду кожного ученика. Що п'ять день головний інструктор кляси буде екзамінувати шкільну роботу учнів, буде маркувати їх неприсутність та брак пильності, а також буде остро наглядати за строгим і совісним виконанням вимог шкільної дисципліни. На особистих картах учнів будеться вписувати марки за кожне чвертьрічча шкільної науки учня, як рівнож нагороди і кари. Заводиться по школах спеціальну секцію організаторів Комсомолу, які будуть зорити за поведінням учнів в школі і поза школою. Вони будуть наглядати за їх моральністю і способом думання. Від 1936 року заводиться

шкільні уніформи для початкових, середних і вищих шкіл Москви і по більших містах ССРСР.”

„Правда”: Декрет Академічної Реформи,
з дня 4 вересня, 1935.

5. Ленін вчив про соціалістичну пролетарську рівність і після нього рядовик і офіцер в армії мали мати однакові горожанські права. Рівнож він був проти заведення регулярної армії і обстоював заведення пролетарської міліції. А Сталін пішов якраз противно. Він скасував міліцію і зорганізував армію по зразкам Західньої Європи. Він привернув військові титули, відзнаки, офіцерські привілеї та старшинські уніформи. Це все він робить в імя „повного тріумфу соціалізму”. Не що казати, дух Леніна має чим радуватися!

Соціяльні здобутки Сталіна.

Тут треба буде згадати деякі „соціяльні здобутки” Сталіна, про які загранична соціалістична преса чомусь не хоче писати.

В 1932 році Сталін видав декрет, силою якого смертю карається всяку крадіж. Цей декрет був головно виміреним проти селян, які з голоду тайком зрізували ночами колосся на колхозах та совхозах.

Та мабуть цей „соціяльний здобуток” не задоволив його вповні, тому в 1935 році він видав новий декрет про кару смерти за крадіж для малолітніх вище 12 року життя. Цей декрет був поміщений в партійному органі „Ізвестіях” з дня 8-го квітня, 1935.

В злучі з цим декретом вийшла була досить неприємна історія. Літом 1935 року відбувався конгрес Французької Федерації Учителів, на якому були також представники совітського учительства. Коли підчас сесії один з присутних поставив питання до президії, що вона знає про кару смерти для малолітніх дітей в Совітах, то совітська делегація категорично заявила, що в Совітах такого закону нема. Коли на другий день інтерпелянт приніс на доказ число московського часопису з тим декретом, тоді совітська де-

леґація дала з усмішкою таке пояснення, що „діти в ССРСР є до 12 літ такі мудрі і вчені, як дорослі по других краях, тому вони можуть і повинні нести кару дорослих людей”.

Що соціалізм у Росії пропав, то це не новина, а пропав він тому, що політична сила і провід не є в руках селян і робітників, як це мало бути після науки Маркса і Леніна, а опинився в руках зорґанізованої бюрократичної шайки. Про це писав ще в 1935 році відомий кореспондент і прихильник Совітів, Дюранті, що „Росія — це вповні зреґементована країна, де принцип державної контролі над життям одиниць є в цілості і непохитно переведений в практиці”. Такий стан є ділом Сталіна, якого на смертній постелі Ленін, у листі до проводу Комуністичної Партії назвав „брутальним, зрадливим, нестійним, націоналістичним і мстливим простаком”.

Нова Конституція Сталіна.

Недавно тому рознеслася по цілому світі сензаційна вістка, що совітська Росія має вже нову конституцію. Цю вістку підхопив весь інтернаціональний соціалістичний кагал, а вже найбільше Сталінові лаполизі, які носилися з нею, мов дурень з писаною торбою, прославляючи її „найбільше демократичною конституцією в світі”.

І ця власне криклива хвальба заставляє людей приглянутися ближче до цієї перехваленої конституції та пошукати тих незвичайних прикмет, що роблять її „найбільше демократичною”. Для нас в Канаді слово „демократія” або „демократичний” означає широку громадську свободу, яку нам дає наш демократичний державний лад; тому цікаво знати наскільки совітська „найбільше демократична конституція” зробила кращим життя пересічного совітського горожанина.

І щож показується? Показується те, що черговий „здобуток” Сталіна в формі цієї „найбільше демократичної конституції” є нічим іншим, як тільки черговим обманом, якими він досі годував світ. Показується, що той нещасний совітський горожанин, коли взагалі можна надати йому таку

почесну назву, далі остається загулюканим державним рабом, далі карається і терпить, як досі терпів; показується, що це був ще один підступ Сталіна, щоб не тільки скріпити свою силу внутрі Свiтського Союзу, але й перед світом показатися, що буцім то й в нього дома йде до кращого.

Треба пам'ятати, що та „найбільше демократична конституція” прийшла якраз по повені всяких „чисток” у Свiтах, яких жертвою впало тисячі людського життя, отже треба було Сталінові вигадати якесь нове диво, щоб успокоїти подразнені нерви своїх безсловесних рабів, а рівночасно на міжнародному полі треба було прибрати якийсь цивілізований вигляд, бо якраз тоді, через різкі непорозуміння Німеччини, Япану та Італії з Лігою Націй, Росія почала здобувати на міжнародному дипломатичному полі деякі впливи. Вкоротці, внутрішні і зовнішні обставини вимагали від Сталіна відіграти нову роль, роль миролюбного чоловіка.

І він взявся за відігнання своєї ролі по майстерськи. Зараз пішла по світі пропаганда, що, завдяки успіхам п'ятиліток, в Свiтах вповні осягнено і переведено в життя засади чистого соціалізму, що там вже нема кляс, бо всі горожани є вільні і рівні, а видимим знаком і завершенням цих величезних совітських соціалістичних здобутків має бути введення „найбільше демократичної конституції в світі”. Пішла в рух хвальба перед демократіями Західньої Європи, що від тепер Свiти також стають в ряди світових демократій і то не як звичайна собі демократія, але „найбільша в світі”.

І почав Сталін своїм питомим способом заводити совітську демократію! Щоб у новому ладі надалі запевнити собі місце диктатора-самовладця, він найперше розв'язав Товариство Старих Большевиків, давних товаришів Леніна, і під закидом троцькізму та других „ухилів”, або й зради та шпіонажі вистріляв їх і в цей старий випробований спосіб позбувся можливої опозиції на будуче. Другим важним кроком в його приготуваннях до святкування „найбільше демократичної конституції” було зреорганізування Комсо-

молу через піднесення віку його членства до 25 літ життя. Чому він зробив такий крок? Як відомо, Комсомол, як молодеча організація, не має права до активної участі в політиці та голосу, а що молодь у віці від 18 до 25 літ є найбільше активна, ідейна і радикально настроєна, то треба було в якийсь спосіб звязати її руки, щоб вона часом не наробила пакости „батькові” Сталінови і не помішала його плянів вибором в послы молодих, гьрлячих людей, які ледви чи будуть такі слухняні та податливі, як старша загулюкана генерація. Позбувшись в такий на совітські відносини легкий спосіб можливої опозиції, Сталін вже з легким серцем взявся до виборів.

Після Сталіном обробленого пляну нової совітської конституції, парламентар ССРСР мав складатися з двох палат, а саме, з вищої палати, щось в роді канадйського сенату, у якої склад входили високі державні урядовці „союзних” республік, люди беззастережно покїрні і Сталінови вірні, та з нищої палати, до якої входили представники „широких мас пролетаріату”. Та штучка була в тому, що ті представники „широких мас пролетаріату” мусіли бути чистокровними партійцями, членами Комуністичної Партії, отже знова люди непохитно вірні Сталінови і тому про якусь парламентарну опозицію не могло бути мови. Ось так був цілий склад цього „пролетарського” парламентару наперед уплянований, що всі його члени мали, мов стадо качок на вигоні, вірно-підданчо потакувати за Сталіном. А якби навіть якийсь чудом попав був туди якийсь не-партієць, то і на то була легка рада. Вистарчило причіпити такому латку якогось „ухилу”, а ГПУ вже знало, як його „зліквідувати”. Фактом є, що, після пресових вісток з Совітів про виборчу кампанію, не менше як сімох кандидатів, які з якоїсь причини не підходили до Сталінового мірила „благодяожности”, розстріляно ще заки виборці мали нагоду віддати на них свої голоси. Такі то дива діються в країні „найбільше демократичної конституції в світі”!

Поза цю мірку осторожности перед небажаними елементами в „пролетарському” парламентарі, Сталін поставив

у своїй конституції ще одно важне застереження, а іменно: коли одна частина парламенту не погодиться з другою, то тоді він їх обох розв'язує. Це на випадок, коли б члени нищої палати пішли проти його бажань, тоді певно хтось такий знайдеться з вірних слуг Сталіна, що не „погодиться”, отже це застереження дає йому легкий вихід з прикрого положення, бо замість розстрілювати представників „широких мас пролетаріату” і робити немилий розголос по світі, він може без зайвого клопоту парламент розв'язати, а вже потім тихцем, у підвалах ГПУ, вирівнати свої порахунки з непокірними „ребйонками”.

Правда, такої можливості нема причини йому боятися, бо Комуністична Партія, з рядів якої рекрутуються послі до совітського парламенту, — це сліпе, німе і беззастережно вірне та покірне його оруддя, яке тільки знає насліпо потакувати за „найкращим, найрозумнішим, найяснішим ітд., ітд., . . сонечком” Сталіном, то всеж таки обережність не пошкодить . . .

Для всякої думаючої людини, будь вона якої хоче політичної закраски, мимоволі насуваються слідуєчі питання:

1.) Де є розум говорити про демократію в Світах, про рівноправність їх горожан, про тайну голосування і порівнювати їх до канадійського демократичного ладу, коли там є тільки одна партія, комуністична, яка була і є всемогучою і яка може ставити посольських кандидатів?

2.) Де є розум говорити про політичну свободу в Світах, де з опозицією розправляються кати?

3.) Де є розум говорити про свободу преси в Світах, де існує тільки урядова преса, яка пише тільки те, що уряд прикаже?

4.) Де є розум говорити про свободу особистих поглядів і публичної критики в Світах, де зі страху перед тортурами і утратою життя, ніхто не сміє виступити з політичною програмю, яка суперечила б програмі всемогучої Комуністичної Партії?

5.) У кого може бути та безсоромна сміливість говорити у світлі поданих фактів, про „найбільше демократичну

конституцію в світі”, якої творці заливають країну кровю невинних жертв своєї азійсько-монгольської жорстокости?

б.) Хто може мати відвагу порівнювати московський деспотизм, хай би він звав себе як хоче, з канадійським вільним громадським ладом?

Оце є питання для всіх чесних та розсудливих людей!

Совітська економічна „рівність” в практиці.

Після засад всіх передових соціалістичних теоретиків, соціалізм означає суспільність без кляс, суспільність, якої члени є економічно і політично рівноправні, де нема і не сміє бути упривілейованої меншини, яка б жила в розкошах з поту і праці пролетаріату або трудового населення. У країні практичного соціалізму не повинно бути місця для одиниць з надвишкою особистих доходів, якою вони могли б захопити на свою власність якийнебудь варстат людської праці, як землю, фабрики та природні багатства країни і таким чином перемінити працюючих у залежних від себе та своєї ласки економічних рабів. Такі річі — кажуть соціалісти — можуть діятися по буржуазних капіталістичних краях, але ніколи у країні правдивого соціалізму. Це є головна і основна засада соціалістичної науки!

З цього зовсім природно виходить, що в такій соціалістичній країні, як Совітський Союз, безперечно не повинно бути місця на такі капіталістично-буржуазні „пережитки”, як доходи з винайму, зиски з підприємств, відсотки чи дивіденди з уділів, бондів і державних позичок та всякі другі фінансові „надвижки”. Однак з якоїсь невідомої причини світ дуже мало знає про такі совітські справи, як рівень заробітної платні різних категорій населення цього раю на землі, де буцімто осягнено той ідеальний суспільний стан, що: „Від кожного після змоги, а для кожного після потреби”. А така статистика була б дуже інтересна для всіх тих, що після слів комуністично-соціалістичних крикунів, „караються по буржуазних країнах”. Вона повинна би показати приходи таких одиниць, як голови різних совітських інду-

стрій, високих державних урядовців, голов всяких „трестів”, колхозів, совхозів, „спеців” та офіціалістів Комуністичної Партії. Дальше ця статистика повинна би показати не тільки платню грішми (прости, Боже, гріха за таке слово в країні соціалізму!), але й платні у формі всяких привілеїв, як куповання у спеціальних склепах по спеціальних для таких вибранців цінах, безплатні вигідні „казьонні” помешкання, безплатна услуга (це в країні пролетарської рівності!), безплатні авта, безплатні вакації і прогульки до Криму та Кавказу і всякі другі соціалістичні блага „імже ність числа”. Рівнож цікаво було б знати дещо про те, хто саме користує з відсотків, які Совіти виплачують у висоті 7% за свої державні позички, а також хто вкладає свої зайві гроші до державних щадничих банків на 8% тоді, коли пересічний пролетар-робітник не може вижити та одягнутися зі своєї заробітної платні.

Хоч такі інформації є оповиті тайною та гробовою мовчанкою, то все таки в ряди-годи урядова преса „забувається” і кидає дещо світла на життєві відносини та „рівність” працюючих в Совітах. Ось що пише Л. Сведов в „Ню Інтернешіонал” за лютець 1936 року:

„Мабуть нема такої капіталістичної держави у світі, деб була так велика різниця в заробітній платні, як у Совітах. У копальнях робітник не-стахановець заробляє від 400 до 500 рублів у місяць, а стахановець поверх 1600 рублів. Помічник, що поганяє коней у шахтах, дістає тільки 170 рублів, як що він не-стахановець, а 400 рублів за ту саму роботу, як він є стахановець. (Правда, з дня 16-го листопада, 1936), а це значить, що один робітник дістає коло десять разів вищу платню, як другий. Однак, після совітської статистики, 170 рублів не становить найнищу заробітну платню, а пересічну, бо є робітники, що заробляють тільки 150, 120, а то й 100 рублів у місяць. Подані приклади ще не вказують кінцевих границь в обох напрямках, а головно в напрямі вищих платень, бо досить легко можна показати приклади, де платня упривілейованих робітників, цих робітничих аристократів у повному значінню того слова, є 20 або й більше разів більша, як платня других робітників. А коли взяти під увагу заробітні платні „спеців”, то цей образець нерівности стає пря-

мо страшним. Ось Остроглядів, головний інженір шахти, який здобуває більше, чим назначену для його шахти квоту, дістає вісім тисяч шістьсот рублів місячної платні. А він є тільки пересічним спецом, якого платню не треба уважати за щось надзвичайного, бо є інженіри, що заробляють від 80 до 100 разів більше в місяць, як звичайний робітник.”

Щоб краще пояснити і зрозуміти повищі числа, зробім ось такий підрахунок і порівняння між платнею двох совітських „товаришів-робітників”. Якийсь „товариш” Іванов, звичайний пересічний совітський робітник, заробляє місячно 170 рублів, або дві тисячі й сорок рублів річно, а в той самий час „товариш-спец” Остроглядів заробляє вісім тисяч шістьсот рублів місячно, або сто три тисячі й двісті рублів річно. Коли взяти їх платню по офіційальному совітському грошовому курсі, а це по 50 канадійських центів за одного рубля, то товариш Іванов мусить вижити з родиною з платні, що на канадійські гроші виносить тисячу двадцять доларів на рік, а знова товариш-спец Остроглядів мусить „мучитися” на річній платні, що виносить 51 тисячу і шістьсот доларів.

Ось такі дива діються в країні, де одиноко на цілім білім світі мала б панувати рівність, де, кажуть, нема кляс, де добряче серце „батька” Сталіна за всіма однаково плаче. Тут треба ще й те пам’ятати, що, поза свою княжу платню, товариш Остроглядів ще в додатку до неї користує зі всяких привілеїв, які, перевівши їх на грошеву вартість, вартують більше, як половина його платні, а таких привілеїв не має пересічний робітник. Справді дух Маркса і Леніна має причину радіти такими величезними здобутками соціалізму!

А тепер, для кращого пояснення відносин у Світах та якійнебудь капіталістичній державі, зробім слідує порівняння.

Коли, наприклад в Канаді, людина заробляє більше, чим вона потребує на вигідне прожиття, то свою грошеву надвижку може зжити у кілька способів. Вона може купити землю, дім або якусь другу реальність. Коли чоловік не

хоче мати клопоту з реальністю, то тоді вкладає гроші до банку на щадничий рахунок і дістає малий процент від свого вкладу (1½% в Канаді), або коли хоче більшого зиску зі своїх грошей, то купує уділи якогось індустріального чи торговельного підприємства в надії, що зиски такого підприємства дадуть йому більше користи. Однак роблячи це — він бере ризико, бо він не має найменшого запевнення, що його уділи принесуть сподіваний зиск, а не страту. Далше, при кінці року він мусить платити державі дохідовий податок, а по його смерті його спадкоємці мусять платити державі високий спадковий податок. Так воно діється по капіталістичних державах і це соціялісти всякої масти називають буржуазно-капіталістичним визиском працюючих мас.

А тепер погляньмо на справу грошових вкладів у Світах, тій прославленій країні соціялізму, де не має визиску і все йде мов по шнурочку.

Як ми вже бачили попередно, то там, всупереч запевненням загальної рівності, існує упривілейована кляса — робітнича і бюрократична аристократія — з казочною заробітною платнею і додатковими благами. Для цих людей з грошевою надвижкою є два роди грошового вкладу, або на щадничий рахунок в банку, від якого держава платить їм 8%, або закупно бондів державних позичок, від яких совітський уряд платить 7%. Коли порівнаємо зиски з грошевої надвижки в Світах із зисками по капіталістичних краях, то з цього порівнання ясно виходить, що Світи є справжнім раєм для грошевитої людини, а то тим більше, що зиски з таких грошових вкладів є там урядом звільнені і від дохідового і спадкового податку, а до того за них гарантує держава і через те вкладач не несе найменшого ризика.

На цім місці знова вернімося на хвилину до товариша Остроглядова з його понад стотисячною платнею і всякими привілеями. Припустім, що цей „пролетар” видає половину своєї платні на розкішне життя, а другу половину, то є 50 тисяч рублів, вкладає до щадничого банку на 8%, або ку-

пує державні бонди, які приносять йому 7% чистого зиску. В першій случаю він дістає річно чотири тисячі рублів, а в другій три тисячі п'ятсот рублів не запрацьованого зиску, отже близько два рази більше, як заробляє пересічний со-вітський робітник. Ось таку рівність приніс соціалізм в практиці!

Тут аж лоскоче запитати тих, що так завзято горлають про рівність кляс та відсутність визиску в Світах: хто є більше капіталістичний, чи Світи з їх захвалюваним соціалістичним ладом, чи яканебудь „капіталістично-буржуазна” держава в світі?

Кажуть соціалістичні теоретики, що всякі незапрацьовані зиски в формі відсотків чи дивіденд є грабунком, визиском та оскорбленням робітників, отже тим самим суспільним злочином супроти людей фізичної праці і на такий ганебний визиск нема і не може бути місця в соціалістичній країні. Тимчасом ми бачимо, що в Світах цей визиск практикується на дуже широку скалю, а совітська преса ще й по-під небеса вихвалює зріст числа щадничих вкладачів та захоплювання державних позичок. Це може тільки одно значити, що в Світах витворилася кляса багатіїв, кляса нових панів, які живуть потом і кровію тих, яких дика диктатура Сталіна перемінила в державних рабів-кріпаків, яких він після своєї волі може кожної хвилі засудити на голодову смерть, розстріли по підвалах ГПУ та на заслання у Сибір та Соловки. Це значить, що ті маси робітників, що колись на барикадах боролися за свою кращу долю і волю та повалили ненависний царат, своїми жертвами здобули собі нову та за те ще більше гніту та жорстоку систему визиску і неволі.

Ось таку жахливу картину представляє собою соціалізм в практиці і вона повинна послужити живим прикладом та пересторогою для тих, що в добрій вірі захоплюються приманливими кличами соціалістичних агітаторів і покладають надію на розв'язку наших канадійських громадських проблем дорогою соціалізму.

III. СОЦІЯЛІЗМ В КАНАДІ.

У першій розділі цієї розвідки ми мали нагоду познакомитися з головними основними засадами англійських соціялістів, які в сути річи зовсім не ріжняться від російських з тої простої причини, що англійські соціялістичні теоретики черпають свої соціялістичні мудрощі з одного спільного всім соціялістам джерела, а це з писань Маркса, Енгельса та Леніна. І коли між соціялістами всяких народностей взагалі існує яка ріжниця, то вона не лежить в головних засадах соціялізму, чи в його остаточних цілях, а більше ріжниться в питаннях тактики та способів, як до тих остаточних цілей дійти. Воно є самозрозуміле, що соціялістична тактика або підхід буде в головній мірі залежати від умового та освітнього рівня населення краю, в якому соціялізм хоче здобути для себе вплив, чи прихильність. Де освітній рівень населення є низький, там підхід до населення буде інакший, як по тих краях, де загальна освіта населення стоїть розмірно високо. В цім соціялізм є подібний до мисливця, який зимою полює на всяку звірину задля її футра. Він накладає пастки з ріжною приманою для ріжної звірини, але коли її зловить, то тоді вже на однаковий лад обдирає її зі шкіри.

У другій розділі ми мали нагоду приглянутися та пізнати ті блага і добродійства, якими соціялізм наділив населення давньої царської Росії. Знаючи добре легковірну людську вдачу та недомагання російського державного ладу, російський соціялістично-комуністичний провід мусів придумати якийсь приманчивий клич, за яким пішли б радо широкі маси селянства та робітництва. І він свою ціль осягнув кидаючи клич: „Вся земля селянам — всі фабрики робітникам"! Цей клич припав до душі голодного на землю селянства та визискуваного робітництва, бо як одні так другі бачили в ньому спасення та визволення зі свого прикрого економічного, а zarazом і політичного положення.

Та не пройшло багато часу, як і селянин і робітник переконалися на власній шкірі, що їх обдурено в нелюдяний спосіб та що вони вирвавшись з царської неволі, попали у нову ще гіршу — неволю державного комунізму. Обманений селянин побачив, що та земля, за якою він так тужив, не є його, а державна, і хоч він тепер тяжко на ній працює, то із її плодів користає не він, а користають ті, яких він поміг зробити своїм урядом, а він самий мусить вдоволятися тими мізерними охлапами, які йому з ласки кине його „народня влада”. Він рівнож зрозумів, що ця нова система наложила на нього ще тяжчі кайдани, бо вона відібрала від нього навіть ту дрібку волі, яку він мав за царату. Одним словом — він став рабом-кріпаком держави, яка за найменший спротив проти неї в обороні своїх людських прав, могла покарати його всякими муками, голодовою смертю, засланням на Сибір чи Соловки, а навіть розстрілом.

В некращому положенню знайшовся і обманений робітник. Він також став рабом держави, яка прикувала його до державної фабричної машини, а за його тяжку примусову працю дала йому мізерну платню, з якої годі вижити. Ось таке спасення і полекшу приніс соціалізм тим, що повірили в нього і віддали свою долю в руки соціалістичних агітаторів. Замість обіцяного ними раю на землі соціалістичні провідники сотворили для широких мас народу одно велике пекло, з якого вони зможуть вирватися тільки через повстання народних мас в тей час, коли на це прийде відповідна пора.

Соціалістичний рух в Канаді.

А тепер пригляньмося до соціалізму і його діяльності в Канаді та до його плянів на будуче. До приходу теперішньої економічної кризи про соціалізм в Канаді мало хто чув з тої простої причини, що він не був в силі запустити свого коріння там, де панував розмірно загальний добробут всього населення країни. Фактом є, що соціалізм пробував загіздитися в західній фермерській Канаді ще до приходу

кризи, однак всі його чергові спроби провалювалися, бо задоволений фармер зовсім не хотів цікавитися його фантастичними теоріями. Якщо взагалі соціалізм в Канаді може похвалитися хочби навіть малими та незначними здобутками, то це відноситься більше до східної індустріальної Канади, де є більше робітництва. Однак і там він обмежувався до агітації серед зорганізованого та незорганізованого робітництва і до вибору двох-трьох робітничих послів, які, задля малого числа, не мали і не мають впливу на політично-економічне життя Канади.

Заки приступимо до розслідування соціалістичної діяльності, головню в західній фармерській Канаді, яка нас, зовсім природно, більше обходить чим східна, то перше всього нам треба ясно зрозуміти оцей факт. Всякий новий рух, який кладе собі за ціль заведення політично-економічної зміни в державнім ладі мусить, у такім краю як Канада, хочби лиш у своїх початках іти до неї явно і про людське око легальною дорогою. Або другими словами, прихильники нового ладу мусять своєю пропагандою та агітацією переконати маси народу, що такої зміни ладу треба та що до такої зміни можна дійти тільки через здобуття парламентарної або політичної сили, то є сили, яка би в виборах могла взяти верх над прихильниками існуючого ладу. З тої очевидної причини прихильники якогонебудь нового ладу є силою обставин змушені творити нову політичну партію, виготовляти свою політичну плятформу чи програму в такий принадний спосіб, щоб нею захопити маси і як партія ставати до виборів. Це пояснення дається на тім місци тому, щоб уникнути закиду, що хтось накидається на політичні партії. Так воно не є і читач повинен розуміти, що коли прихильники нового ладу, соціалісти чи другі, виступають перед загал у формі політичної партії, то, зовсім природно, муситься про них говорити як про політичну партію

Комуністична Партія Канади:

Таких партій, які своєю програмою та своїми цілями є посвоячені з цілями інтернаціонального соціалізму, є в

західній Канаді дві. Першою з них є Комуністична Партія Канади, а друга, це партія з дуже шумною та рівночасно з дуже облудною назвою, назвою Кооперативної Громадської Федерації, або як її коротко звать — партія ССФ. Є ще так звана Незалежна Партія Праці, однак вона належить до ССФ і обмежується виключно до робітництва і тому фармерство нею зовсім не цікавиться.

Пригляньмося до них по черзі. Сама назва Комуністичної Партії Канади ясно вказує на її походження, її завдання і остаточні цілі. Ця партія є галузкою Третього Комуністичного Інтернаціоналу, якого осідок є в Москві, отже тим самим вона мусить послухно йти за вказівками червоної Москви. До недавна вона явно проповідувала здобуття влади в Канаді дорогою насильства та революції, однак в останніх часах під впливом обставин вона значно змінила свою тактику. Знаючи, що населення Канади ніколи не дасться зловити на голий комуністичний гачок, вона поверх своєї вовчої одежі затягла овечу шкіру і, замість плюгавити наш канадійський демократичний лад, як це робила до недавна, вона, на диво всім, сама стала „демократичною”. Цей зворот можна завважати й серед нечисленних замотеличених комуністів-українців які, на приказ Москви, прикидаються мирними людьми і стараються просякнути в наші церковні громади та світські організації, щоб їх старим випробованим способом „верчення з середини” розколоти та розкладати. Однак цей підступ їм не вдається, бо страшна лекція жахливих переживань українського народу на українських землях під Совітами навчила людей судити соціалізм не після його брехливих обіцянок, а після звірської кривавої дійсності, яку він несе в практиці.

Своє залицяння Канадійська Комуністична Партія не обмежує тільки до українців та других менших національних груп, але в останніх часах сильно звернула його в сторону найсильнішої частини канадійського населення, а це до англійців. Однак і з ними їм не везе, мимо того, що англійський нарід не мав нагоди на своїй шкірі зазнати благ комуністичної влади і в такий спосіб пізнатися на цих вовках у овечих шкірах. За доказ і приклад, як ворожо і недо-

вірливо англійці ставляться до комунізму, може послужити редакційна стаття, що появилася в одному з найвпливовіших щоденників в Канаді, Манітоба Фрі Пресс, з дня 12-го травня, 1939, під заголовком: „ТИМ БАК КАЖЕ НАМ”. Ось її повний зміст:

„З просьбою повірити у чесні наміри Комуністичної Партії Канади, пише нам Тим Бак, генеральний секретар Партії, що ця партія не дістає грошей з посторонних джерел та що вона „твердо обстоює задержання та поширення демократії”. Її одинокою ціллю — каже він — є поширення найкращих інтересів канадійського населення і він посилає нам начерк зміненої канадійської конституції.

Емблемою цієї партії є перехрещений серп і молот. Канадійські комуністи є об'єднані з Комуністичним Інтернаціоналом і посилають своїх делегатів на конгреси до Москви. Вони кажуть нам, що їх рід соціалізму означає добровільну спів-працю канадійського народу з народами других країн, щоб „створити світ без гнету і війни, після наукових засад, які проголосили найбільші учителі людства — Маркс, Енгельс, Ленін і Сталін”. Повищий цитат є взятий з поправленої конституції Комуністичної Партії Канади.

Ця партія, яка покликається на 16 тисяч членів, є скрайно радикальним окрайцем канадійських виборців. В першій мірі, їх натхнення прийшло вповні з совітської Росії, яка ще й досі є для них великим взірцем до наслідування. А в Росії нема демократії. Там ніхто не сміє вільно брати під дискусію державні проблеми, або критикувати адміністрацію громадських справ. В Канаді кожному вільно пробувати повалити державну владу, за те в Росії кожний, що спробував би таке зробити, платить своїм життям за такий крок. Там скрайні і жорстокі методи йдуть впарі з їх політичною філософією. Совітська Росія роками робила старання викликати світову революцію, і коли вона не є активною в тім напрямі тепер, то все таки нема найменшого сумніву, що вона дуже прихильно відноситься до всякої підпольної діяльності, яку можуть вести її прихильники в якимнебудь краю. З оцими власне російськими комуністами люблять брататися канадійські комуністи, бо вони відчувають братерське споріднення з ними.

Стреміти до громадського та політичного поступу дорогою ладу — це одна річ. Але йти до ціли дорогою

насильства, при помочі безпощадного винищування та жорстокого карання всеї опозиції — це вже друга річ, а це є принята комуністична метода всюди, де до цього є нагода.

Тому скільки віри можна дати канадйським комуністам, що вони дійсно вірять у демократію та бажають поступу демократичними способами? Як довго істнував би в Канаді демократичний лад, коли б комуністи стали на стільки сильні, щоб захопити державну владу? Комуністична діяльність по других краях ясно вказує на те, що демократія скоро пропала б, а на її місце прийшла б влада насильства.”

Ось так розумні та розважні англійці, які мають за собою сотки літ державно-громадського досвіду, дивляться і розуміють небезпеку соціялістично-комуністичної зарази. Цей здоровий погляд англійських горожан повинен послужити за приклад здорової громадської думки і за пересторогу для всіх тих горожан Канади, які під впливом теперішніх невідрадних економічних обставин склонюються повірити у масні слова комуністичних агітаторів і віддати в їх руки політичну владу в надії, що вони принесуть населенню матеріяльну полекшу.

Канадйська Громадська Федерация, або Партія ССФ.

Як про це вже була згадка попередно, одною з прикмет інтернаціонального соціялізму є його гнучкість у приноровленню себе до даних обставин. Коли йому не везе захопити владу прямим способом під своєю правдивою краскою і назвою, то тоді він береться за старий випробований спосіб замаскування себе і вдавання з себе порядних та мирних людей, яким буцімто ходись о людське добро, а не о захоплення влади і заведення диктатури над населенням Канади.

І власне ця соціялістична гнучкість та хитрість приводить нас до другого роду канадйського соціялізму, який ховає своє дійсне обличча за маску ССФ. Цю партію покликала до життя кілька літ тому назад групка здеклярованих соціялістів, які, стративши надію на успіх чисто соціялістичного апелю, головно до мас канадйського фермерства, рішила змінити свою краску з інтернаціональної чер-

воної на таку рожеву, якаб не відстрашувала від себе людей. Як політична партія, її провід кинув перед маси свою програму, якої дійсні соціялістичні цілі були прикриті грубою верствою гарних та лакомих обіцянок тільки на те, щоб люди не могли скоро доміркуватися їх дійсних цілей і плянів. Однак з цим не пішло їм дуже гладко, бо найшлися люди, що пізналися на фарбованих соціялістичних лисах і звернули людям увагу на ті всякі небезпеки, що крилися в партійній плятформі ССФ.

Однак замаскований соціялізм ще й тоді не зрезигнував зі своїх плянів, а крутив та вертів і майже що року змінював разячі точки своєї програми. Вкінці дійшло до того, що через часті зміни ніхто тепер не знає, яка є дійсна їх програма і з цієї причини воно було б зайвою стратою часу брати під розвагу та дискусію всякі їх програмові скоки, які мали місце за послідних кілька літ.

Знаючи з першої частини цієї розвідки про остаточні цілі інтернаціонального соціялізму, без ріжниці якою дорогою він мав би до них дійти, для нас важним питанням є те, чи ССФ є соціялістичною партією і чи, на случай захоплення влади в свої руки, ця партія стане заводити в Канаді соціялістичний лад? Кожний, що цікавиться цим важним питанням, може самий знайти для себе відповідь на це питання на 7-ій стороні „Підручника для бесідників партії ССФ, де є ось що написано:

Питання: „Чи ця політична партія вважає, що головна ціль (плятформи ССФ) дає партії припоручення, щоб, на случай виграння виборів, завести в Канаді соціялістичний державний лад?

Відповідь: „Так”.

У цій відповіді нема найменшого сумніву чи двозначности, що ССФ, як політична партія, бере за свою основу чи плятформу засади інтернаціонального соціялізму і що на случай виборчої побіди заведе в Канаді соціялістичну систему державно-громадського ладу.

Можливо, що в декого може ще бути сумнів щодо соціялістичних плянів партії ССФ, бо звичайно підчас вибор-

чих кампаній не одно таке говориться, що по виборах забувається або не береться дуже серйозно. Та цього сумніву не можна мати про соціалістичну програму партії ССФ, бо вона не тільки голосила її у брошурах, памфлетах та промовах підчас провінціональних та домініяльних виборчих кампаній, але навіть виступила з нею в домініяльному парламенті. Цего вона не може заперечити, ні відпекатися так, як не раз відпекувалася поодиноких точок своєї програми поза парламентом, бо наради домініяльного парламенту записують стенографи слово в слово і друком містять у парламентарному генсарді.

Підчас сесії домініяльного парламенту в 1933 році домініяльний провід партії ССФ вніс резолюцію, яка вповні і недвозначно висловлює основні засади цієї партії і ясно вказує, якою дорогою пішла би ця партія, коли б вона стала урядом Канади. Ця історична резолюція дослівно ось так звучить:

„З огляду на те, що серед теперішних економічних обставин велике число нашого населення є без праці і без змоги заробити на удержання для себе і членів своїх родин,

„І з огляду на те, що розмір теперішньої депресії по цілому світі вказує на фундаментальні недомагання існуючої економічної системи,

„З тої причини хай буде постановлено, що, в опінії членів цього парламенту, уряд повинен негайно поробити кроки спрямовані до заведення кооперативної держави, в якій всі природні багатства та необхідні громадські средства продукції будуть уживані в інтересах загалу, а не для користи нечисленних одиниць.”

На перший погляд ця резолюція виглядає на дуже невинне та людяне домагання до уряду, щоб він поробив такі заходи, які б поправили життєві обставини населення Канади. Головно перші два уступи цієї резолюції висказують погляд на недомагання теперішньої економічної системи, з яким може погодитися кожна розумна людина, бо ніхто не заперечить, що наш існуючий економічний лад не є досконалий. Однак в дальшій тягу з цієї резолюції виходить, що голов-

ним лихом нашого економічного ладу є задержання приватної власності, тому — після домагання висказаного в цій резолюції — треба ту приватну власність знищити, а на її місце завести державну власність всіх природних багатств та всіх средств продукції — і все буде добре. Одним словом — ця резолюція проповідує знищення приватної власності і рекоментує заведення соціялістичного громадського ладу після основних засад інтернаціонального соціялізму. Така радикальна і далеко йдуча порада наглої зміни нашого економічного ладу заставляє людину запитатися: — Чи населення Канади хоче такого соціялістичного ладу як в Росії? Чи справді головною причиною недомагань нашого економічного ладу є задержання приватної власності? Чи нема других причин, які, як не вповні, то хоч частинно несуть вину за теперішні економічні недомагання? Чи часом наші економічні недомагання не є, хоч до певної міри, вислідом недомагань та похибок людської вдачі, яка заледви чи негайно зміниться зі зміною економічного ладу? Це є питання, над якими повинен поважно застановитися кожний щирій горожанин Канади!

Та вернім до резолюції, яка каже, що „уряд повинен негайно поробити заходи спрямовані до заведення ко-оперативної держави, в якій всі природні багатства та всі необхідні громадські средства продукції будуть уживані в інтересах загалу, а не для користи нечисленних одиниць”. Що означують ці слова? Вони означують ні менше, ні більше, кінець всякої приватної власності, яка має перейти на власність держави для спільного вжитку загалу. Бо що означують слова „природні багатства” та „необхідні средства продукції”? Вони означують всі наші копальні, наші ліси, наші ріки, озера і моря з їх риболовлею, наші розлогі поля з їх ріжнородними рільничими продуктами і наші ріжнородні фабрики, які спільно з другими індустріями забезпечують поживу, одіж та захист для населення Канади. До цього ще треба додати всі средства транспортації та комунікації, як воздушні та залізничі шляхи, кораблі, телеграфічні і телефонічні сітки, бо і вони відограють дуже важну та необхідну роллю у громадсько-господарському життю канадійського

народу. Всі ці природні багатства і необхідні средства продукції для щоденного громадського вжитку мали б за одним почерком пера перейти на державну власність і стати частиною державного апарату.

Тут заходить цікаве питання: як буде виглядати цей новий громадський лад, в якому не буде приватної власності, тільки все буде належати до держави? Це питання мимоволі насуває слідуючі думки:

1. Коли зникне приватна власність і держава стане власником всіх природних багатств та всіх средств продукції — то тим самим все населення стане залежним від держави у всіх своїх життєвих справах і потребах. Тоді держава буде єдиним чинником, що зможе дати людям працю, чи варстат праці, бо все буде в її руках, отже від доброї волі уряду буде залежати, чи людина буде мати змогу працювати і заробляти на прожиток, чи буде голодувати, коли вона в чомусь державі не догодить.

2. Сьогодні можна чути нарікання, що уряд демократичної Канади має забагато сили і своїм диктованням забагато пхає, як то кажуть, носа до чужого проса. А що буде тоді, коли уряд стане власником всього і тим самим необмеженим паном ситуації? Тепер наша конституція застерігає за грожанами право скинути нелюбий уряд при помочі голосування і вибрати другий. З приходом конфіскації всього на річ держави відпаде також змога змінити уряд конституційним способом, хіба силою. Досвід по других краях показує, що соціалістична диктатура не хоче випустити влади зі своїх рук зі страху, що зі зміною уряду може також прийти до зміни економічної системи. З цієї причини цей уряд буде держатися при владі проти волі населення, хоч би навіть терором, насильством та винищуванням тих, що будуть мати відвагу йому противитися.

3. І тепер люди нарікають, що демократичний державний лад має в собі багато бюрократизму або урядовщини. А що буде тоді, коли уряд перебере все економічне життя краю в свої руки? Якої хмари урядовців буде тоді треба для регулювання найменшої дрібнички щоденного громад-

ського життя? А кілька людської праці піде на виплату платень та на удержання державних урядовців?

4. Чи думають прихильники соціалістичної державної системи над тим, що перехід на соціалістичну диктатуру відібеться на продуктивності населення, а тим самим на добробуті краю? Бо коли все населення стане наймитом держави, то кому буде в голові дбати за збільшення та якість продукції? Хто буде про це думати тоді, коли скількість продукції не буде мати впливу на добробут одиниці? Одинокі люди, що можуть бути зацікавлені та прихильні до нового ладу, будуть ті, що є з природи лінюхами, непотрібами, недбайлами та нездарами. Такі люди є і будуть проблемою для всякого ладу, бо їм не ходить про те, щоб пробивати для себе дорогу в життю своїми силами, а про те, щоб хтось ними опікувався та приказував їм що робити, а за те вони готові бути вічними послухними наймитами.

5. Далше, важним до розв'язання в соціалістичному ладі буде питання винагороди чи платні за працю. У теперішньому демократичному ладі, який соціалісти звуть капіталістичним, платня за працю йде після знання, здібности, пильности, зручности і других подібних прикмет. Коли соціалістичний лад буде винагороджувати всяку працю після цього мірила — то це знова витворить класи з різною платнею, а тим самим економічну нерівність, а коли заплата за всяку працю буде однакова, то хто схоче поширювати своє знання в напрямі поліпшення своєї праці, вишколювати себе і тим побільшувати свою пожиточність для даної індустрії, коли ці додаткові прикмети не будуть мати впливу на піднесення добробуту даної одиниці.

6. Соціалістичні провідники зовсім не беруть під увагу людської вдачі з її лихими та слабими прикметами, а трактують це питання так, мов би всі люди були подібні до себе, мов зерна гороху, вдачею, розумом, природними здібностями та однаковими прикметами характеру. Однак кожний знає, і то не з книжок, а з власного життєвого досвіду, що так воно не є. От візьмім приклад з фермерського жит-

тя. Добрий фармер дбає про свою худобу, машинерію, будинки, землю і всяке друге майно, коли воно є його власністю, бо він хоче мати з нього користь і пожиток, однак можна сумніватися, чи той самий фармер буде так пильно дбати за те саме майно, коли від нього відберуть його на власність держави, коли користь з того майна буде йти в кишеню держави, буцім то для спільної користі загалу, а він самий стане наймитом держави та зависимим від неї до найменшої подробиці.

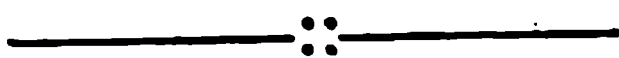
————— :: —————

На тему будучого ладу після соціалістичних засад можна поставити ще багато цікавих питань, однак воно є зайвим з двох причин: перше, на ці питання прихильники соціалістичного ладу, не маючи за собою практичного державного досвіду, або відмовляться дати ясну і повну відповідь, або покличуться на „здобутки” соціалістичної Росії, а друге, завдання цієї розвідки було показати і доказати, що партія ССФ — це партія соціалістична, яка в своїх остаточних цілях прямує до заведення соціалістичного державно-громадського ладу і це твердження вповні піддержує резолюція, про яку була мова. Ця резолюція повинна розвіяти сумніви тих людей, що, не маючи самі змоги вповні прослідити цю справу, не вірили у інтернаціональну соціалістичну за-краску партії ССФ і ставилися прихильно до неї тому, що вона прикидалася великою приятелькою та заступницею фермерських інтересів.

Ще одна маленька замітка на заокруглення цієї теми. Прихильники соціалізму дуже часто і то з розмислом уживають слів „соціалістичний” і „соціяльний” в такий спосіб, будьто би оба слова мали однакове значіння. Тимчасом ті два трохи до себе подібні слова не мають однакового значіння, ні найменшої спільності. Слово „соціалістичний” означає звязь з соціалізмом, як з економічною теорією, що виключує приватну власність майна, а слово „соціяльний” означає все, що має якесь громадське значіння або характер. От наприклад, наша домінія, чи навіть провінція, дає своєму населенню деякі услуги, які з причини їх характеру

називаємо соціальними або громадськими. Колись ми тих услуг не мали, а тепер, в міру фінансової змоги краю, їх поступенно уводиться в життя. До таких соціальних або громадських услуг можна зачислити: старечі пенсії, фінансова допомога вдовам і сиротам, пенсії для потерпівших на здоровлю ветеранів Великої Війни, лікування недуг сухіт і рака на державний кошт, шпиталі Червоного Хреста і лікарська обслуга по нових околицях, допомога убогим матерям при пологах, щеплення дітей як охорона перед заразливими недугами, безплатне лікування венеричних недуг і багато других подібних услуг загально громадського характеру.

Це пояснення значіння тих двох слів дається тому, що прихильники соціалізму говорячи одним духом про соціалізм та про соціальні услуги, стараються представити цю справу так, що будьто би одинокий соціалізм думав і дбав про такі услуги для загалу. А так воно не є, 'бо наш власний досвід доказує, що ми маємо різні громадські або соціальні услуги у демократичній формі державного ладу і вони не є заслугою соціалістів. Треба признати, що дотеперішні державні громадські услуги ще не покривають цілого поля громадських потреб, однак нам треба пам'ятати, що Західна Канада — це ще розмірно молодий край, який потребує широкої економічної розбудови, заки він фінансово спроможеться на дальші громадські услуги. Однак їх потребу вповні розуміє і признає наш демократичний лад, тому нема найменшого сумніву, що вони підуть в життя скоро тільки на це дозволять економічні обставини краю. І це станеться без криків та вересків зі сторони поклонників соціалістичної ідеї!



IV. ДЕ ВИХІД?

Дійшовши так далеко, не один з читачів подумає собі таке: „Справді я довідався багато цікавого про соціалізм і то з такого боку, про який прихильники соціалізму зовсім людям не згадують, бо коли б вони так отверто заговорили про свої пляни, як про це вони пишуть у своїх книжках, яких загал не читає, тоді певно люди гонили б їх від себе, мов коросту. Однак саме зрозуміння соціалістичної небезпеки ще не розв'язує питання теперішнього прикрого економічного положення фермерів, бо перед фермерським загалом Західної Канади все ще стоїть марево низьких цін фермерських продуктів, високих цін всего того, що він му- сить купити для своїх життєвих потреб, високих процентів від затягнених — чи то за землю, чи за машинерію — дов- гів, незаплаченого кілька літ податку і других подібних клопотів. А коли до цього додати ще непередвиджені при- родні нещастя — як посуха, коники, хробаки, ржа, мороз і другі — які навіщували фермерський захід через послід- них кілька літ, то далі за тими всіми клопотами вже й жити не схочеться. Здається, гіршої біди, як тепер, фермері не можуть зазнати, вони не мають нічого до страчення, отже чому б їм не спробувати якогось нового, хочби навіть со- ціалістичного ладу?”

І сьогодні можна зовсім певно найти тисячі людей в Західній Канаді, що ось так міркують про своє тяжке еко- номічне положення та в подібний спосіб завдають собі пи- тання про своє завтра. Це гловно має місце в Саскачевані, де через природні нещастя послідних кількох літ еконо- мічна криза далася відчуті населенню далеко остріше і при- кріше, чим по других степових провінціях і то мимо щедрої допомоги зі сторони уряду провінції та домінії. Тож не ди- во, що сьогодні можна найти поважне число людей, які є готові пожертвувати свої широкі горожанські права, які дає

їм демократичний державний лад Канади, щоб лиш поправити своє економічне положення. Ці люди, в природнім бажанню знайти вихід з біди та під впливом соціялістичної агітації, не здають собі справи з того, що соціалізм поведе їх по слизькій та небезпечній дорозі, яка не тільки може довести до страти громадської свободи, але навіть до погіршення життя на економічному полі.

Як про це вже була мова попередню, головним завданням цієї розвідки є показати небезпеку, яка грозить зі сторони соціалізму, та можливі лихі наслідки для канадійського загалу, якби він злякомився на масні соціялістичні обіцянки і пішов за ними наосліп. Однак ця розвідка розминулася б зі своїм завданням, коли б вона обмежилася тільки до здемаскування соціалізму та не вказала людям іншого — розумнішого та безпечнішого — виходу з біди, який надалі зберіг би всі наші горожанські права і привілеї, а рівночасно поправив економічне життя канадійського загалу.

АТ заки приступимо до подрібного обговорення способів усунення недомагань існуючого економічного ладу без порушення демократичних громадських прав, воно не пошкодило б посвятити кілька хвилин часу на пояснення значіння дійсної демократичної громадської свободи, якою нас наділяє Канада, бо тільки через повне зрозуміння цієї важної справи можна уявити собі ту велику небезпеку, яка грозить нашому демократичному ладови зі сторони соціалізму.

Те, що люди стараються шукати виходу з теперішньої біди, не є гріхом, ні небезпекою, якщо це шукання виходу буде йти розумною дорогою та розумними способами. Однак лихо є якраз в тому, що люди, подразнені теперішніми прикрими життєвими обставинами, є готові чіпатися всяких радикальних кличів і скрайних способів, які остаточно і лихови не зарадять і ще нових клопотів людям придбають. Що таке є можливе, то видно хочби з того, що між людьми нема однозгідности щодо способів усунення лиха. Одні видять спасення у зміні уряду, другі знова не вірять в такий вихід і домагаються далекосяглих політично-економічних змін у нашій громадській системі. Але й між цією групою

нема повної згоди, бо хоч вони годяться між собою на тій точці, що буцім то наш демократичний лад вже своє пережив і тепер треба його знищити, то рівночасно у них нема згоди в поглядах, який новий лад мавби заступити демократію. І так одні горлають на всі заставки, що тільки соціалізм зможе вивести Канаду з економічного багна на тверду дорогу, то другі знова навіть не хочуть про соціалізм чути і репетують за таким тоталітарним ладом, як в Німеччині або Італії. Та й навіть між тими, що вірять у соціалістичну рецепту, не видно повної згоди, бо одні з них тужать за російським комунізмом з усіми його причандалами, а другі знова видять спасення для Канади у якімось водою розведенім соціалізмі, який вони готові для примани закрасити дрібкою демократизму. Коли взяти те все до купи, то з цього виходить один великий хаос, який аж кричить, що людям бракує здорового господарського розуму та холодної розваги, коли вони задля сподіваної матеріяльної полекші є готові зректися тих широких прав і свобод, які їм дає демократична Канада і проміняти їх за ліву чи праву диктатуру.

У життю досить звичайним явищем є те, що людина не одно не доцінює доти, поки його не стратить. Ми часто бачимо, як діти не доцінюють того, чим для них є їх рідна мама. Вони розуміють її вартість аж тоді, як її стратять. Подібне може статися з нами, горожанами свободної демократичної Канади, коли ми під впливом агітації несвісних людей відкинемо наш свободолюбний демократичний лад і проміняємо його за вимріяні блага соціалістичної диктатури. Тому, щоб запобігти можливому нещастю, ми повинні поважно застановитися над кожним нашим кроком, який мав би потягнути за собою поважну зміну у нашому громадському ладі і наперед точно обчислити всі зиски і страти, які така зміна може принести.

Найкращим підходом до такої розумної оцінки було би в першій мірі ознайомлення самих себе з головними прикметами нашого демократичного ладу, бо це дасть нам добру нагоду розпізнати не тільки його добрі і лихі сторони, але й придумати розумні способи на усунення його не-

домагань, будь вони політичного чи економічного характеру.

Від коли світ, людство все шукає і стремить до щастя, а найвищим проявом людського щастя на землі є свобода, чи бажання та стремління бути вільним. Від непамятних часів свобода завсігди вважалася найбільшим скарбом людства і всесвітня історія дає нам багато прикладів, якто не тільки одиниці, але й цілі народи не жаліли ніякої жертви, навіть жертви власного життя, коли ходило о здобуття свободи або її охорону перед втратою. За незбитий наглядний доказ цінності свободи може послужити визвольна боротьба українського народу, що тягнеться цілими віками і якої він, мимо величезних жертв, ще не здобув.

А тут в Канаді, на наших очах, діється якраз щось противне. Ми вже маємо найширшу свободу в світі і нам не треба за неї боротися. На її сторожі стоїть демократична конституція краю і нам тільки лишається обов'язок зберегти її від втрати, яка грозить її зі сторони несовісних людей, які в ім'я і під кличем жолудкових інтересів є готові її напасти.

Слово „свобода” у громадському життю має дуже широке значіння. І так серед культурних народів громадська свобода проявляється у трьох головних напрямках, а це, в напрямку особистої свободи, в напрямку політичної свободи та в напрямку економічної свободи горожанина держави.

Коли ми приложимо таке мірило до всіх громадсько-державних ладів, які записала історія людства від найдавніших часів аж до сьогодні, то не зможемо прийти до іншого переконання як того, що теперішній демократичний лад, який практикується по краях англійської імперії, а між ними і в Канаді, ще найблище зі всіх дотеперішних громадських ладів підійшов до ідеалу та досконалости громадського ладу, до якого віками стреміло і прямувало людство. А що це не є голословною перехвалкою, то вистарчить нам приглянутися та уважно розслідити демократичний лад Канади і порівнати його з другими ладами, які сьогодні існують у світі.

Як вже було сказано, найвищим добром людства є свобода, отже запитаймо себе, чи має ту свободу пересічний горожанин демократичної Канади і в чому, в яких формах громадського життя вона проявляється?

Проявляється вона у ось таких формах:

1. Наш демократичний лад дає нам повну і широку свободу ділання у нашому щоденному життю без найменшої спроби її обмеження. Такої свободи ділання не дає соціалістична диктатура, бо там згори приказують що хто має робити.
2. Наш демократичний лад дає нам повну свободу у виборі звання чи заняття для нас самих і наших дітей. Цей свободи не мають люди там, де панує соціалістична диктатура, бо там держава згори приказує і призначає рід праці чи фаху.
3. Наш демократичний лад дає нам повну свободу побуту по цілій домінії та необмежену волю міняти місце побуту після нашої вподоби. Інакше справа мається там, де панує соціалістична диктатура. Там держава дає працю і людина мусить держатися місця праці тому, що страта місця державною призначеної праці потягає за собою страту змоги заробити на життя.
4. Наш демократичний лад забезпечує нам повну свободу наших поглядів на всяку громадську справу без страху, що різниця наших поглядів з поглядами уряду потягне за собою кару або переслідування зі сторони уряду. Під соціалістичною диктатурою кожний горожанин мусить в своїх поглядах на громадські справи достроюватися до поглядів уряду, бо в противнім случаю йому грозять переслідування, кари або навіть і смерть.
5. Наш демократичний лад дає нам право власности, право набування майна і право розпорядимости ним після нашої вподоби. Соціалістична диктатура, будучи ворогом всякої приватної власности, ці права вповні скасувала і

таким чином перемінила своїх горожан у державних рабів та наймитів.

6. Наш демократичний лад наділяє своїх горожан рівністю перед законом без різниці їх маєткового стану та політичних поглядів. Під соціалістичною диктатурою рівність перед законом існує тільки для політичних однопумців, а всіх других закон кривдить, переслідує і не повинно нищити.

7. Наш демократичний лад дає своїм горожанам повну свободу совісти та релігійної приналежності. Цю свободу вповні знищила соціалістична диктатура, яка явно голосить свою ворожість до всякої релігії і зовсім не криється з плянами вповні знищити релігійно-духове життя.

З вище сказаного видно, що нема у всьому світі такого другого ладу, який давав би своїм горожанам стільки особистих прав і привілеїв, як демократичний лад Канади і тому знищення цього ладу після поради прихильників соціалізму нанесло б населенню величезну шкоду та на цілі віки посунуло б взад людський поступ на полі громадського розвою.

Не менше широкими правами наділяє демократія своїх горожан на полі політичної свободи. На цім полі кожний горожанин нашої демократичної країни має беззастережне і необмежене право належати і попірати таку політичну партію чи такі політичні погляди, які найбільше сходяться з його особистими поглядами та переконаннями. Ми бачимо, що в Канаді легально існують навіть такі політичні партії, які явно голосять програму знищення існуючого державного ладу і це вони роблять без найменшої перешкоди чи обмеження зі сторони уряду. На те, як політична справа мається під соціалістичною диктатурою, пояснення зайве, бо кожному відомо, як соціалістична диктатура уміє справлятися зі своїми політичними противниками.

Дальше, наш демократичний лад дає змогу своїм горожанам у мирний спосіб що кілька літ міняти уряд держави,

коли він людям не до вподоби, а на його місце вибрати другий. За те соціалістична диктатура, раз дірвавшись до влади, відібрала б у своїх горожан право змінити уряд, хіба тільки при помочі громадського перевороту, революції та проливу крові.

Поза це демократичний лад наділяє своїх горожан необмеженим правом публично сходитися і обговорювати всякі громадські справи. На таких сходинах кожний горожанин може свobodно і без страху перед карою критикувати поступки уряду та висловлювати нові політичні чи економічні погляди всупереч прийнятним поглядам уряду.

З цього права публичної критики уряду горожане демократичної Канади можуть користати і користають не тільки в слові, але й у письмі, бо одною з прикмет дійсної демократичної свободи є свобода преси, яка стоїть на сторожі громадських прав та громадських інтересів горожан держави. Цю свободу наша преса використовує в той спосіб, що пильно стежить за поступками уряду і отверто критикує його за всякі промахи. А під соціалістичною диктатурою річ мається якраз противно. Там право публичного зібрання та вільної публичної критики є знищене, бо диктатура взагалі не терпить критики, а преса, як сторож громадських інтересів, мусить мовчати, або писати тільки те, що цензура уряду перепустить, або що її згори прикажуть писати.

Рівнож на полі економічної свободи демократичний лад дає своїм горожанам більше прав, чим який другий громадський лад у світі. Одним з них є те, що кожній класі чи верстві населення прислугує право творення своєї організації для оборони своїх станових інтересів. В наслідок цієї свободи ми маємо в Канаді всякі станові організації, як робітничі, фермерські, професійні, ітд. Існування таких організацій є дозволене і забезпечене державною конституцією і уряд не має права вмішуватися та обмежувати їх діяльність. Таких вільних станових організацій нема під соціалістичною диктатурою, бо там можуть існувати тільки такі організації, які творить самий уряд і то під строгою урядовою контролею.

Дальше, наша економічна свобода на полі оборони станових чи класових інтересів йде в демократичній Канаді так далеко, що вона дозволяє на уживання страйку, як способу оборони економічних інтересів горожан. Не може таким правом похвалитися соціалістична диктатура, бо там всякий страйк вважається за спротив владі, а тих, що страйкують, за ворогів держави і як таких строго карають.

До яких заключень можемо прийти по уважнім розслідуванню вище згаданих основних прикмет демократичного державного ладу та по порівнянню їх з прикметами соціалістичної диктатури?

Перш усього ми мусимо признати, що всі вичислені права, які дає своїм горожанам наш демократичний лад, є дійсні і ми з них кожного дня користуємо, бо на їх сторожі стоїть наша державна конституція. Дальше, ми мусимо признати, що зпоміж двох згаданих ладів, а це, демократичного і соціалістичного, перший дає найбільше свободи і прав своїм горожанам у всіх напрямках, тому всяка спроба його знищення або обмеження може вийти тільки на шкоду ширшого загалу, отже його треба шанувати та зберігати для спільного громадського добра. Одним словом, нема сумніву, що навіть найбільше завзятий ворог демократичного ладу мусить, у виду наведених фактів, признати, що більше свободи, чи то особистої, чи політичної, а навіть економічної, не дає жаден другий громадський лад у світі, бо в тім напрямі він йде аж так далеко, що дає повну свободу навіть тим, що хочуть цей лад знищити.

Та все таки, мимо своїх добрих прикмет, демократичний лад не є ідеально досконалий, бо якби він був таким, то тоді в ньому не повинно бути місця на такі економічні недомагання, які сьогодні переживає Канада. І тому кожна думаюча людина щиро і отверто признає, що демократичний лад має деякі хиби, головно на економічному полі громадського життя, які спиняють природний господарський розвій Канади. Цілий світ знає, що Канада з природи багатий край, тому нема важної причини, щоб тут багатство йшло в парі зі злиднями.

Яка є найголовніша і майже одинока хиба демократичного ладу з його широкою свободою? На це питання відповідь така: — Найбільшою хибою демократичного ладу є те, що широка свобода, якою цей лад наділяє всіх горожан, дає нагоду захланним та несовісним одиницям визискувати своїх ближніх та використовувати працю загалу для своїх самолюбних цілей. Оце, в коротких словах, головна причина економічного лиха, яке Канада сьогодні переживає, а її ім'я є економічний визиск.

З цього на першій погляд виходило б, що свобода, яку людство так високо цінить, є причиною громадського лиха, бо вона дає нагоду на визиск, отже виглядає, що прихильники соціалізму є хоч до якоїсь міри оправдані в своїх намірах її знищити і заступити демократичну свободу соціалістичною диктатурою.

Однак таке заключення є мильне і неоправдане. Кожна розумна людина признає, що свободу можна використовувати на добро і на зло. Коли її використовується для добрих цілей — тоді вона є великим добродійством для людства, за те коли її використовується для самолюбних цілей — тоді вона стає причиною громадського лиха. Подібно річ мається зі всім на світі. От, наприклад, такий звичайний щоденний знаряд, як сокира, у руках майстра стає дуже пожиточним знарядом і йому людство завдячує багато добра, а в руках злочинця цей самий знаряд може стати оруддям смерті. Однак коли хтось сокирою заподієв другій людині смерть — то це ще не знак, що сокира є шкідлива річ і її вжиток треба забронити, або всі сокири на світі знищити, бо тут здоровий розум каже злочинця покарати. Подібно мається справа зі свободою. Її не треба нищити тільки тому, що деякі лихі люди надуживають її для своїх особистих самолюбних цілей, а треба в якийсь спосіб таких людей зробити нешкідливими. Так, а не інакше, повинна до цього питання ставитися кожна здорово думаюча людина, яка вміє оцінити вартість свободи в громадському життю.

КООПЕРАЦІЯ — ОДИНОКИЙ ПЕВНИЙ ВИХІД.

Заходить тепер дуже важне і цікаве питання: в який спосіб можна усунути цей для господарського життя Канади шкідливий визиск і тим самим повернути економічну рівновагу та добробут широких мас населення?

Відповідь на це питання можна дати в кількох словах: економічний ратунок і повернення загального добробуту західного фермерства може прийти не через зміну громадсько-державного ладу, який знищив би горожанську свободу, але якраз через повне використання цієї свободи на полі економічно-господарському при допомозі **КООПЕРАЦІЇ**.

Краще розуміння цієї відповіді дасть нам слідуюче пояснення.

Коли у нас на Заході говориться про економічний визиск широких мас фермерства, то треба нам знати, що того визиску допускаються не маси, а нечисленні одиниці, які завдяки скупченій в їх руках грошовій чи фінансовій силі, можуть диктувати і використовувати західне фермерство доти, доки воно зорганізовано не стане в обороні своїх життєвих інтересів. Дальше, фермері мусять зрозуміти, що, коли по стороні тих, що їх визискують, є сила гроша, то по стороні фермерів є не менша сила, а це сила чисел та що головним умовом їх оборони є зібрання тої чисельної сили у зорганізовану карну громаду. Доки фермерство не зрозуміє сили своєї чисельної переваги, доки воно буде насліп чіпатися всяких новомодних політичних теорій і в цей спосіб роздроблювати свою силу, доки воно не відчує спільности своїх інтересів і не звяже себе у одну суцільну карну громаду після демократичних засад ко-операції, доти нема надії на усунення того визиску, який його пригнітає.

На теперішнє невідраднє економічне положення фермерства зложилися, поза природні нещастя, ще ось такі головніші причини:

1. Низькі ціни фермерських продуктів через конкуренцію на світових ринках з подібними продуктами фермерів других країн, яких кошти продукції є нищі від канадійських.

2. Високі ціни фабричних виробів, яких фермер потребує для успішного ведення своєї господарки.
3. Високі проценти від позичок, зятягнених в той час, коли ціни фермерських продуктів в Канаді стояли досить високо.
4. Визиск посередників при продажі фермерських продуктів та при купівлі фермерських господарських запотребувань.

Ось в цих чотирьох причинах криється головний корінь фермерського лиха і їх всіх можливо усунути при помочі кооперації. Таке твердження може декому виглядати на дуже самопевне і неоправдане, однак приклади других країв, які мали до побороення ще більші економічні труднощі, як ми в Канаді, доказують, що нема в світі економічного, людьми спричиненого лиха, якого не побідила б кооперація.

В який спосіб мала б кооперація зарадити фермерському лихови? Тільки організаційним способом, через пристосування кооперативного принципу, який каже: „Один за всіх, а всі за одного”. Треба мати на увазі, що фермерство, як стан, є не тільки найбільшою групою продуцентів, але й найбільшою групою споживачів-консументів. Коли взяти під увагу, що головним завданням фермерства є продукція найконечнішої річи в життю, а це поживи, і що заки та пожива прийде на стіл остаточного споживача, той фермерський продукт переходить через десятки рук, чи то в формі механічних фабричних процесів перетворювання, як пшеницю в муку, а муку у хліб та другі мучні продукти, чи то через руки всяких посередників дорогою перепродажі. А, річ ясна, кожний з тих посередників мусить дещо зі свого посередництва скористати, або, як говорить, заробити. Наглядним доказом таких чергових зисків може послужити бушель пшениці, за яку фермер дістає около 50 центів, а за яку остаточний консумент платить у формі хліба або других мучних продуктів від 3 до 5 доларів. Ще один приклад. Продає фермер безрогу по 8 центів за фунт,

а купує викінчений м'ясний продукт у формі мяса, ковбас, шинки чи бейкону від 20 до 50 центів за фунт. Таких прикладів можна дати без числа, а з них все вийде, що в цім круговороті всі щось для себе користають, тільки не продуцент-фармер.

Однак той визиск можна досить легко усунути при помочі кооперації, бо все те посередництво, яке нічим не ризикує і має запевнений зиск, може перебрати в свої руки кооперативна фармерська організація. А що таке є можливе, то вистарчить познакомитися з кооперативним рухом в Англії, Данії, Швеції, Норвегії, Галичині та по других краях, де люди зрозуміли вартість кооперації у господарському життю населення. Воно зовсім не тяжко зрозуміти, як є до цього добра воля, що коли б фармерство настільки зрозуміло свої власні інтереси, щоб, замість нарікати і жалітися на свою лиху долю, взялося зорганізовано перебрати в свої руки продажу своїх продуктів, тоді зиски всяких посередників пішли б у їх власну кишеню і побільшили б їх господарські доходи, а рівночасно дали б працю їх дітям у своїх кооперативних підприємствах.

Як було недавно сказано, фармерство є не тільки найбільшим продуцентом, але й найбільшим консументом і цей факт створює перед ним друге широке поле, з якого воно може здобути для себе поважні матеріальні користи, а тим самим і поліпшити своє матеріальне положення. „В який спосіб?” — питаєте. Знова кооперативним способом, через перебрання в свої руки купівлі і перепродажі всего того, чого фармер потребує для своїх життєвих та господарських потреб. От, наприклад, купує фармер пару черевиків, чи то для себе, чи для члена своєї родини, і навіть не думає над тим, що ту пару черевиків зробила фабрика і при тім мусіла щось заробити. Потім та сама пара черевиків перейшла через руки різних посередників, так званих брокерів, джяберів, гуртівень, або голсейлів і ці всі також дещо на ній заробили. Вкінці ті черевики опинилися на полиці місцевого склепаря, який теж мусів на ній щось заробити. І ті всі поодинокі зарібки мусів поповнити остаточний покупець-фармер. Якби фармері стали настільки органі-

заційно свідомі, щоб, замість за безцінь гирити сирі шкіри, створили свої кооперативні гарбарні, свою кооперативну фабрику обуви, свої кооперативні гуртівні і склепи — тоді всі ті зиски, які тягнуть всякі посередники, вернули б в їх власну кишеню, чи то в формі дешевших товарів, чи в формі торгових дивіденд.

Або візьмим під увагу другий приклад. Нарікають сьогодні фермери на високі ціни всякої рільничої машинерії. І їх нарікання є зовсім оправдані і слушні, бо численні досліді всяких комісій, чи то королівських назначених урядом, чи з рамени фермерських організацій, доказують понад всякий сумнів, що фабриканти рільничої машинерії тягнуть для себе з цієї індустрії величезні, нічим неоправдані зиски. Тут знова приходиться повторити попередню сказану завагу, що, якби фермери були організаційно свідомі, то вони могли б цей визиск усунути через перебрання виробу господарської машинерії у свої руки і в цей спосіб обнизити її кошт до дійсної вартости. Обниження ціни машинерії рівночасно обнизило б кошти фермерської продукції, або другими словами, піднесло б купчу силу бушля пшениці. Бо коли сьогодні фермери нарікають на біду, то це головню задля того, що ціни на фермерські продукти є низькі, а ціни на те все, що фермер купує, є високі. Однак для фермера не робить різниці, якою дорогою піде поліпшення його економічного положення, чи то дорогою піднесення цін на його продукти, а тим самим піднесення їх купчої сили, чи дорогою обниження цін всього того, що він купує для задоволення своїх життєвих та господарських потреб, бо вислід буде той самий. А що піднесення цін на фермерські продукти є в більшій мірі залежне від світових чинників та обставин, чим від домашніх тому, що наше домашнє заповневання є замале, щоб дати ринок збуту для цілої нашої фермерської продукції і з цієї причини канадійський фермер мусить вести конкуренцію на світових ринках зі стратою для себе, тому розумніше буде фермерам звернути увагу на обниження коштів продукції і другі заощадження вище згаданими кооперативними способами, чим домагатися від уряду штучного піднесення цін на фермерські продукти, які

остаточно принесуть для державної скарбниці поважні стра-ти і мусять бути покриті доходами з державних податків, то є, з кишені тих самих фермерів.

Що кооперативний рух може стати могутчою зброєю в руках канадійського фермерства в боротьбі за поліпшення його економічного життя, то за доказ цього може послужити слідуєча подія. Недавно на конференції кооперативних організацій була піднесена гадка засновання кооперативної фабрики рільничої машинерії і їм сама згадка про кооперативну фабрику нагнала такого страху, що одна з великих компаній рільничої машинерії зробила пропозицію проводи кооперативних організацій, на основі якої вона годилася знизити ціну на свою машинерію на 35%, або трошки більше як на одну третину, під услівям, що кооперативні організації будуть тільки в неї купувати машинерію для своїх членів.

Що ця пропозиція доказує? Перше, вона доказує, що в руках фермерів є величезна сила, якої бояться ті, що фермерів визискують. Друге, вона доказує ті великі зиски, які фабриканти тягнуть для себе з виробу і продажі рільничої машинерії. Бо коли компанія годиться знизити ціну машинерії на 35%, то це ще не знак, що, продаючи по таких цінах, вона буде поносити страту. Ми можемо бути певні, що навіть по такій великій знижці, для компанії ще лишиться гарний зиск, отже оскільки більший був той зиск перед пропонуваною знижкою? Вкінці, цей приклад доказує в цім случаї можливість заощадження кооперативним способом 35 доларів на кожній сотці. І коли взяти під увагу теперішню ціну жнивварки, десь около \$330, то ця знижка заощадила б для покупця-фермера около \$110. А яку поміч в господарстві принесло б фермерови цих заощаджених \$110 — то на це хай самий читач дасть собі відповідь!

Хочеться вірити, що між читачами знайдеться багато таких, які погодяться з поглядом, що в кооперації лежить одинока надія на поліпшення фермерської долі та що воно може прийти без зайвих політичних та економічних по-

трясень, а що головне, без страти цих широких горожанських свобод демократичного ладу, про які була попередно мова.

Однак рівночасно можна сподіватися від читачів ось такого запиту: „Ми віримо в те, що через масове поширення кооперативного руху фармерство може отрястися і зволитися від визиску несовісних людей, але звідки, по десяти літах економічного застою, низьких цін та природних нещастя, фармері візьмуть грошей на започаткування всяких кооперативних торговельних підприємств?”

Треба признати, що, в виду фінансових страт, які фармерство Західної Канади потерпіло протягом минулих десяти літ, це питання є зовсім слушне, однак та зневіра, яка в ньому проявляється, є зовсім неоправдана. Ті, що є обзнакомлені з розвитком кооперативного руху по других краях, знають, що той рух починався там ще серед багато гірших і більше невідрадних матеріальних обставин тих людей, що цей рух починали. От, наприклад, кожний, хто хоч трохи знає про нужду галицького села, не може тепер з дива вийти слідячи за розвитком українського кооперативного руху в Галичині та Волині, де цей рух протягом кількох послідних літ пішов вперед милевими кроками. Там початки руху були майже безнадійні, однак ідейність і віра в краще завтра ті труднощі поборолі. А нашої біди в Канаді навіть нема що порівнювати до прикрих економічних обставин в Старім Краю. Тут, коли прийшла криза і всякі природні нещастя, наш уряд видав сотки мільйонів доларів на допомогу тим, що її потребували, а там уряд стоїть на становищу: „Або гинь, або самий давай собі раду”! Не забуваймо ще й того, що там уряд ставився ворожо до розвитку українського кооперативного руху і не жалував йому всяких перешкод та переслідувань, а в Канаді справа мається якраз противно. Тут наш уряд відноситься з найбільшою прихильністю до поширення всякої кооперативної діяльності і навіть удержує спеціальне бюро для кооперативних справ при департаменті рільництва, якого завданням є помагати поширенню кооперативного руху порадами, лектурою та висилкою бесідників-кооператорів. Тому, в виду так

прихильних обставин, нема важної причини, чому б кооперативний рух не міг поширитися по цілій фармерській Західній Канаді.

Хоч у фармерів нема мільйонів на започаткування всяких кооперативних бізнесових підприємств, то за те в їх користь є їх чисельна перевага. Коли взяти під увагу той факт, що в трьох степових провінціях Канади нараховується поверх 350 тисяч фармерів, то муситься признати, що це є величезна сила, яку тільки треба запрягти до розумної праці. Якби західні фармері були настільки свідомі своїх власних інтересів і кожний з них дав на започаткування фармерських кооперативних підприємств лиш десять доларів, то це далоб їм основний початковий капітал в сумі три і пів мільйона доларів. А такою сумою, безперечно, можна на початках багато зробити! Коли фармері раз зроблять початок на кооперативному полі, тоді при карности та свідомости своїх членів всякі кооперативні бізнесові підприємства не тільки що самі легко дадуть собі раду в дальшій тягу свого існування, але ще й зможуть поширити свою діяльність на нові економічні поля, які є тісно звязані з фармерським добробутом. І для кожного, що хоче і вміє думати, стає ясно, що успіх цього великого громадського діла не буде залежати від грошей, а від здорового господарського розуму, від розуміння цієї величної ідеї кооперації, від однодушної громадської карности, а що найголовніше, від віри у слушність своєї справи та віри у свої сили. Якщо фармерство стане в обороні своїх інтересів під такими здоровими кличами, то нема в світі сили, що могла б спинити його від осягнення своїх цілей. Правда, це не прийде легко і фармерство буде мусіло побороти не одну перешкоду, пережити не одну гірку невдачу та розчарування, заки воно осягне свою ціль, але остаточно воно побідить і стане на твердим ґрунті.

А тепер, на закінчення, ще одно слово перестороги. Кооперативний рух має немало ворогів і проти нього воюють не тільки явні вороги, але й скриті. Явні вороги кооперації — це ті люди, що досі зловживали широку свободу демократичного ладу на те, щоб самолюбно визискувати своїх

ближніх для своєї особистої користи і ми можемо бути певні, що без боротьби вони не випустять з рук тих всіх користей, які вони досі тягнули для себе завдяки своїй фінансовій силі.

Однак не менше небезпечні для кооперативного руху є його скриті вороги, які підшиваються приятелями цього руху. Тут мається на думці соціалістичні політичні партії, які виявляють прихильність до кооперативного руху тільки тому, щоб, замаскувавши свої дійсні цілі удаваним приятельством, промостити собі дорогу до фармерства, здобути його прихильність та довіря, захопити в свої руки провід фармерського руху, а потім повести його дорогою соціалізму до соціалістичної диктатури. Тому, щоб охоронити себе перед можливістю такого нещастя, фармерство мусить зрозуміти, що кооперація — це чисто економічна справа, а не політична і як така, вона з політикою не мішається, як не мішається вода з оливою. Бо кооперація — це є самопоміч, або організація людей, які гуртуються на те, щоб спільно помагати собі в біді і спільними силами обороняти себе від економічного визиску. Дальше, кооперація стає в обороні приватної власності людей, які дорожать своєю економічною самостійністю, або другими словами, вона може служити інтересам лиш людей свободних, що вміють цінити свободу, а не інтересам державних рабів, за яких думає держава. З ось такої причини люди, які щиро вірять в ідею кооперації і дорожать своєю промадською свободою, мусять бути дуже обережні, щоб не стати жертвою інтернаціонального соціалізму, який все ніс і несе утрату горожанської свободи та економічне поневолення тим, що повірять у його брехливі обіцянки!

З М І С Т:

	Сторона
I. Соціалізм в теорії.	
Фармерство і економічна криза	3
Основні засади англійських соціалістів	8
Роди англійського соціалізму	14
1.) Фабійські Товариства	16
2.) Незалежна Партія Праці.	16
3.) Партія Праці.	16
4.) Організація „Клеріон”	17
5.) Національна Демократична Партія	17
6.) Національна Цехова (Гилд) Ліга	18
7.) Церковна Соціалістична Ліга	18
Інші роди соціалізму	19
1.) Християнський комунізм	19
2.) Соціалістичний Комунізм	20
3.) Державний Комунізм, або Колективізм	20
4.) Анархізм	21
5.) Нігілізм	21
6.) Цеховий (Гилд) Соціалізм	21
7.) Синдикалізм	22
Соціалістичні пляни на будуче	22
Становище соціалістів до громадських питань ..	24
(1). Про національне питання	26
(2). Про особу короля і демократію	26
(3). Про релігійно-церковне питання	27
(4). Про родинне життя	28
(5). Про жінку і матір	28
II. Соціалізм в практиці	30
Соціалні здобутки Сталіна	37
Нова конституція Сталіна	38
Совітська економічна рівність в практиці	42
III. Соціалізм в Канаді	47
Соціалістичний рух в Канаді	48
Комуністична Партія Канади	49
Канадійська Громадська Федерація, або Партія ССФ.	52
IV. Де вихід?	60
Кооперація — одинокий певний вихід	69

